

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τα 200 χρόνια της επανάστασης του 1821
στην Εθνική Πинаκοθήκη

Γκουντρομπής Ευάγγελος

Επιβλέπουσες καθηγήτριες: Άννα Ματθαίου - Νίκη Νικονάνου

[1]

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας σηματοδοτεί παράλληλα και την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο τομέα της Ιστορίας, που πραγματοποίησα στο τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Οφείλω σε μία σειρά από ανθρώπους θερμές ευχαριστίες. Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες κυρία Άννα Ματθαίου και κυρία Νίκη Νικονάνου, οι οποίες είχαν καθοριστικό ρόλο στη συγγραφή της παρούσας εργασίας. Θα ήθελα να τις ευχαριστήσω που με υποστήριξαν με τις συμβουλές τους και ιδιαίτερα για την υπομονή που επέδειξαν, καθώς και για τις γνώσεις που μου προσέφεραν στο πλαίσιο των μαθημάτων που διδάσκουν. Ευχαριστίες οφείλω, φυσικά, και σε όλους τους καθηγητές του τμήματος ΙΑΚΑ, καθώς και των παιδαγωγικών τμημάτων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, οι οποίοι συνετέλεσαν τα βέλτιστα στην ακαδημαϊκή μου πορεία.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου, η οποία μου στάθηκε σε κάθε βήμα, εύκολο ή δύσκολο.

Στην αδελφή μου, Βάσω.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1ο: Το ιστορικό πλαίσιο	10
1.1 Ιστορικό πλαίσιο για την επανάσταση του '21.....	10
1.2 Ο ρόλος της εθνικής επετείου στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης	11
1.3 Ο εορτασμός της Επανάστασης του 1821: 100 και 200 χρόνια από την Επανάσταση	13
1.3.1 Εορτασμός για τα 100 χρόνια από την Επανάσταση του 1821	13
1.3.2 Εορτασμός για τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821	14
1.3 Ιστορική ζωγραφική το 1821	16
1.4 Το κίνημα του ρομαντισμού και η Γαλλική Επανάσταση	17
1.5 Ο ρομαντισμός στην Ελλάδα	18
1.6 Ελληνική επανάσταση και ρομαντισμός.....	19
Κεφάλαιο 2ο : Η περιοδική έκθεση «Το 1821 στη ζωγραφική. Η Ελλάς απαιτεί την ιστορικήν πινακοθήκην της»	22
2.1 Το περιεχόμενο της Έκθεσης	22
Κεφάλαιο 3. Κριτική ανάλυση της έκθεσης.....	27
3.1 Η έκθεση στον εθνικό, τοπικό και διεθνή ηλεκτρονικό Τύπο	27
Συμπεράσματα.....	34
Βιβλιογραφία	37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	40
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ	46

Εισαγωγή

Το 2021 ήταν αφιερωμένο στην εθνική επέτειο της Ελληνικής Επανάστασης 1821. Οι δράσεις που σχεδιάστηκαν ήταν ποικίλες με στόχο την ενίσχυση της εθνικής μνήμης και της εθνικής ταυτότητας. Μία από τις κεντρικές εκδηλώσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού αποτέλεσε η οργάνωση της περιοδικής έκθεσης με τίτλο «Το 1821 στη ζωγραφική. Η Ελλάδα απαιτεί την ιστορική Πινακοθήκη της», στην Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Η έκθεση περιλάμβανε μία σειρά από έργα ζωγραφικής καλλιτεχνών σύγχρονων ως προς την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης. Τα συγκεκριμένα έργα αποτελούν ιστορικά τεκμήρια για τα γεγονότα της Επανάστασης, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στην ενίσχυση της εθνικής μνήμης και ταυτότητας.

Ο στόχος της παρούσας εργασίας είναι διττός. Αφενός επιχειρείται η διερεύνηση του ιστορικού πλαισίου και το ρόλο που ενέχει στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας και στην πρόσληψη της επανάστασης μέσα από τη ζωγραφική. Αφετέρου επιχειρείται η διερεύνηση του ιστορικού πλαισίου μέσω της περιοδικής έκθεσης και των τρόπων προβολής, ώστε να διαπιστωθούν οι διαδικασίες ερμηνείας και πρόσληψης του ιστορικού γεγονότος στη σύγχρονη κοινωνία. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο πρόκειται να παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Κρίθηκε σκόπιμη η ιστορική παρουσίαση της Επανάστασης 1821 σε συνδυασμό με την παρουσίαση βασικών όρων και ιστορικών γεγονότων, όπως είναι για παράδειγμα το κίνημα του ρομαντισμού, η γαλλική επανάσταση και η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του ρομαντισμού και της ελληνικής επανάστασης.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί παρουσίαση των έργων που περιλαμβάνονται στην έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης. Το πρώτο μέρος του κεφαλαίου περιλαμβάνει την παρουσίαση των καλλιτεχνών που φιλοτέχνησαν τα έργα που εκτίθενται. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στην προβολή της έκθεσης στον ηλεκτρονικό και έντυπο Τύπο. Η έκθεση, καθώς και τα γεγονότα που σχετίζονται με αυτή, όπως είναι για παράδειγμα τα εγκαίνιά της, μπορούν να αποτελέσουν εναύσματα για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο το ελληνικό κράτος αναδεικνύει τις ποικίλες πτυχές της Ελληνικής Επανάστασης.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση των εκδηλώσεων που πραγματοποιήθηκαν για τον εορτασμό της επετείου των 100 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση, καθώς και για τις αντίστοιχες εκδηλώσεις για τον εορτασμό των 200 χρόνων. Η ανάλυση αυτή στοχεύει στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο θεσμικοί ή και πολιτιστικοί ή άλλοι φορείς προσέγγισαν την επέτειο.

Η μνήμη αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία για τη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν και την ενίσχυση ή τη δημιουργία συλλογικής ταυτότητας. Οι εθνικές επετείαι περιλαμβάνουν στοιχεία επινόησης, εφόσον πρόκειται περί εορτών θύμησης των ένδοξων ιστορικών γεγονότων μίας χώρας. Οι εθνικές επετείαι συνοδεύονται από μία σειρά στοιχείων, όπως είναι για παράδειγμα η χρήση ορισμένης γλώσσας, τα σύμβολα και η τέχνη. Ο εορτασμός της εθνικής επετείου για την Ελληνική Επανάσταση του 1821 εορτάζεται στις 25 Μαρτίου. Η επέτειος της επανάστασης συμπίπτει με τον θρησκευτικό εορτασμό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, πράγμα το οποίο καθιερώθηκε το 1838 από τον βασιλιά Όθωνα. Ο εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου συνδέει άρρηκτα την εθνική και θρησκευτική ταυτότητα των Ελλήνων. Το 1838 ο βασιλιάς Όθων εξέδωσε σχετικό διάταγμα. Ο εορτασμός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και ο εορτασμός της έναρξης της επαναστάσεως ταυτίστηκαν. Με αυτό τον τρόπο επιτεύχθηκε η σύνδεση και η ταύτιση του νεοελληνικού κράτους με την εκκλησία, καθώς και η σύνδεση της θρησκευτικής και εθνικής ταυτότητας.

Η μνήμη ως όρος δεν ταυτίζεται με την ιστορία. Η ιστορία μελετάται και αναγιγνώσκεται από την αρχή ενός ιστορικού γεγονότος προς το τέλος του με όλες τις παραμέτρους που ισχύουν κάθε φορά. Η δε μνήμη εξαρτάται άμεσα από το παρόν και συνδέεται με το ιστορικό γεγονός με σκοπό να ενδυναμώσει την ιστορική ταυτότητα ενός λαού, με αποτέλεσμα να έχει ως «αρχή» το σήμερα και ως «τέλος» το παρελθόν¹. Διαφοροποιήσεις διακρίνονται και σε επίπεδο εγγύτητας, καθώς η ιστορία μετατρέπει ένα γεγονός του παρελθόντος σε ιστορικό βάσει της λογικής και των τεκμηρίων που προκύπτουν από την έρευνα. Αντίθετα η ιστορική μνήμη επιχειρεί την προσέγγιση της ιστορίας ως γεγονός το οποίο συνδέεται με το άμεσο παρελθόν, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συναισθήματα².

Η συλλογική μνήμη αποτελεί χαρακτηριστικό των εθνικών επετείων και ειδικότερα της επετείου της Ελληνικής Επανάστασης 1821. Η συλλογική μνήμη αποτελεί ένα πλαίσιο όπου τοποθετείται ένα ιστορικό γεγονός και συνδέεται με κοινά νοήματα, τα οποία παίρνουν μία ορισμένη μορφή μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης³. Ο συγκεκριμένος τύπος μνήμης ξεπερνά τα μεμονωμένα πρόσωπα, απευθύνεται σε ομάδες προσώπων, που μοιράζονται κοινά

¹ Α. Λιάκος, «Τι είναι «μνήμη»;», στο Το παρελθόν στο παρόν: μνήμη, ιστορία και αρχαιότητα στη σύγχρονη Ελλάδα, Επιμέλεια: Ν. Παπαδημητρίου και Α. Αναγνώστοπουλος Αθήνα 2017, σ. 32.

²Ο.π.: 34-36.

³Σ. Σταυρίδης, «Η σχέση χώρου και χρόνου στη συλλογική μνήμη», στο Μνήμη και εμπειρία του χώρου, Επιμέλεια: Σ. Σταυρίδης, Αθήνα 2006, σ. 13.

στοιχεία της⁴. Ο άξονας του χρόνου της συλλογικής μνήμης διαχέεται μεταξύ του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος και αλληλοεπιδρά με τα μέλη της κοινωνίας⁵.

Οι αναπαραστάσεις του παρελθόντος έρχονται σε άμεση αλληλεπίδραση με τη συλλογική μνήμη και τη συλλογική ταυτότητα. Η μνήμη και η ταυτότητα είναι δυνατό να χαρακτηριστούν ως μεταβαλλόμενες «οντότητες», οι οποίες εξαρτώνται άμεσα από την κοινωνία. Πρόκειται για αναπαραστάσεις και κατασκευές της πραγματικότητας, που διαφοροποιούνται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο τίθενται. Η εθνική ταυτότητα, η οποία συγκροτείται μέσω της συλλογικής μνήμης αναφέρεται στην ιδιότητα του ατόμου να αποτελεί μέλος ενός συγκεκριμένου έθνους. Η εθνική ταυτότητα συγκροτείται μέσω της μνήμης που σχετίζεται με την εθνική ιστορία, με την παράδοση και την εθνική καταγωγή. Η εθνική ταυτότητα είναι δυνατό να προσομοιαστεί με την εξέλιξη της εθνοτικής ταυτότητας, όπου το πολιτισμικό και ιστορικό πλαίσιο συνδέεται και με το ίδιο το κράτος⁶.

Η εθνική μνήμη και η εθνική ταυτότητα συγκροτούνται μέσα από μία σειρά εμπειριών, οι οποίες περιλαμβάνουν και την εικόνα. Τα ζωγραφικά έργα της Επανάστασης διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και τη διάδοση της εθνικής μνήμης, όπως είναι δυνατό να διαπιστωθεί από την έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης για την Ελληνική Επανάσταση 1821. Η εικόνα αποτελεί ένα σημαντικό μέσο επικοινωνίας, όπως και αναπαράσταση της πραγματικότητας. Η αναπαράσταση δίνει τη δυνατότητα της ερμηνείας της «πραγματικότητας» μέσω μίας σύγχρονης οπτικής υπό το πρίσμα των ιστορικών πηγών και πληροφοριών. Η οπτική του σύγχρονου ως προς το χρόνο τέλεσης των γεγονότων θεατή και του σύγχρονου θεατή διαφέρουν. Στην πρώτη περίπτωση πιθανά προσωπικά βιώματα ή ακούσματα για την Επανάσταση έδιδαν μία ορισμένη ερμηνεία της πραγματικότητας και του πώς αυτή αποτυπώθηκε στα έργα. Αντίθετα ο σύγχρονος θεατής ερμηνεύει την πραγματικότητα του παρελθόντος βασιζόμενος σε ιστορικές πηγές ή ακόμη και σε ανάλυση της τεχνοτροπίας των έργων.

⁴ J. V. Wertsch, και H. L. Roediger, "Collective memory: Conceptual foundations and theoretical approaches". *Memory*, 16, 2008, σ. 318-326, 318 (Ημερομηνία πρόσβασης 8/9/2022).

⁵ Α. Λιάκος, «Τι είναι «μνήμη»;», ό.π., 37.

⁶ Π. Θεοδωρίδης, «Προσωπική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας* 5, 2001, σ. 55-82, 57.

Οι επετειακές εκδηλώσεις αποτελούν ένα είδος πρόκλησης για το παρόν. Η πρόκληση εντοπίζεται στο γεγονός της ανάγκης για τη βελτίωση της κοινωνίας σε ποικίλους τομείς, για την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας, όπως και την ενίσχυση των συνεκτικών δεσμών μεταξύ των πολιτών και του κράτους. Οι προκλήσεις αυτές εγείρουν αξιώσεις για την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και την εξασφάλιση της ευημερίας της κοινωνίας. Τα μουσεία, καθώς και άλλοι χώροι μνήμης ή οι επετειακές εκδηλώσεις, μετουσιώνουν τα σύμβολα και τις εικόνες ή τα μνημεία σε συλλογική μνήμη. Ο θεατής καλείται να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν έχοντας την αίσθηση της συνέχειας⁷. Είναι δυνατό να ειπωθεί ότι οι επετειακές εκθέσεις αναλαμβάνουν να επιτελέσουν έναν ορισμένο ρόλο σε σχέση με την ιστορική μνήμη, αυτόν της αίσθησης της ιστορικής συνέχειας και της ενίσχυσης της εθνικής ταυτότητας. Η έκθεση της Πινακοθήκης έχει ως ρόλο να οπτικοποιήσει ορισμένες από τις εκφάνσεις της Επανάστασης και έμμεσα να προχωρήσει στην αντιπαραβολή της πορείας της Ελλάδας τα τελευταία 200 χρόνια⁸.

Η εικονογράφηση της Ελληνικής Επανάστασης πραγματοποιήθηκε μέσα από έργα ζωγραφικής. Τα έργα αυτά αποτέλεσαν μέσο για την επικοινωνία πληροφοριών για την Επανάσταση, καθώς και για την έκφραση συγκεκριμένων θέσεων για την Επανάσταση⁹. Βέβαια, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο αντίκτυπος που έφεραν ήταν σημαντικός, καθώς αποτελούσαν ένα σύγχρονο μέσο «διαλόγου» και θέασης της πραγματικότητας στην Ελλάδα εκείνης της εποχής. Οι εικόνες και κατά επέκταση τα έργα τέχνης της έκθεσης αποτελούν ένα μέσο θέασης του παρελθόντος μέσω της οπτικοποίησής του και της ιστορικοποίησης των ανθρώπινων σχέσεων¹⁰.

Η θεματική της παρούσας πτυχιακής εργασίας αφορά στη μελέτη των εικαστικών έργων που εκτίθενται στην Εθνική Πινακοθήκη στο πλαίσιο της έκθεσης που ήταν αφιερωμένη στην Επανάσταση του 1821. Η μελέτη επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο η Εθνική Πινακοθήκη προσλαμβάνει και αναπαριστά ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός για την Ελλάδα.

⁷ Ρίκα Μπενβενίστε, (1998). «Εβραϊκή Ιστορία, Εβραϊκή Μνήμη, Μνημονικοί Τόποι», στο Ο. Βαρών-Βασάρ (επιμ.), Εβραϊκή ιστορία και μνήμη, Αθήνα: Πόλις, σ. 30-61.

⁸ Θ. Κουτσογιάννης, Η Ελληνική Επανάσταση στην ευρωπαϊκή τέχνη μέσα από φιλελληνικά έργα της συλλογής της Βουλής των Ελλήνων. Πρόγραμμα της εορταστικής εκδήλωσης για την επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821, Αθήνα 2016, σ. 10, στο <https://library.parliament.gr/>, (Ημερομηνία Πρόσβασης 4/9/2022).

⁹ Χ. Κουλούρη, Φουστάνελες και χλαμύδες, Ιστορική μνήμη και εθνική ταυτότητα 1821-1930, Αθήνα 2021, σ. 55, 464, 468.

¹⁰ Ο.π., σ. 87-88.

Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον διαπιστώθηκε στη μελέτη της λειτουργίας της μνήμης για την ενίσχυση της ιστορικής ταυτότητας και την εθνικής συνείδησης μέσω ιστορικών γεγονότων. Η μελέτη του θέματος της εργασίας πλαισιώθηκε από επιτόπιες επισκέψεις στην έκθεση και από τη μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας.

Η αναζήτηση της σχετικής βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, καθώς και σε μία σειρά διαδικτυακών βάσεων. Η αναζήτηση της διαδικτυακής βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ορισμένων λέξεων κλειδιών, που αφορούσαν ενδεικτικά τους όρους «Επανάσταση 1821», «Ελληνική Επανάσταση 1821», «Ρομαντισμός και Γαλλική Επανάσταση», «Γαλλική Επανάσταση και Ελληνική Επανάσταση». Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αξιοποιήθηκε μία σειρά από ιστοτόπους. Η αναζήτηση των ιστοτόπων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση λέξεων - φράσεων κλειδιών, όπως είναι για παράδειγμα: «εθνική επέτειος 1821», «εθνική Πινακοθήκη επέτειος 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση», «επέτειος 1821 έκθεση ζωγραφικής στην εθνική πινακοθήκη», «εγκαίνια της επετειακής έκθεσης ζωγραφικής στην εθνική πινακοθήκη - 200 χρόνια από την επανάσταση». Η επιλογή των ιστοτόπων που αξιοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία έγινε με ορισμένα κριτήρια: την γλώσσα συγγραφής όπου θα έπρεπε να είναι η ελληνική ή αγγλική γλώσσα, την ημερομηνία δημοσίευσης, η οποία θα έπρεπε να είναι σύγχρονη ως προς την έκθεση, την πηγή του άρθρου, το οποίο θα έπρεπε να προέρχεται από τον τοπικό ή διεθνή Τύπο ή να αποτελεί επίσημη ανακοίνωση ή δελτίο τύπου κάποιου φορέα.

Κεφάλαιο 1ο: Το ιστορικό πλαίσιο

1.1 Ιστορικό πλαίσιο για την επανάσταση του '21

Η Γαλλική Επανάσταση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για την έναρξη μίας περιόδου, που χαρακτηρίζεται από εθνικές φιλελεύθερες εξεγέρσεις και από επαναστατικά κινήματα. Η Επανάσταση του 1821 ανήκει σε αυτή τη περίοδο, η οποία χαρακτηρίζεται από την προώθηση των ιδεών της ελευθερίας, της ισότητας και της ισονομίας. Το 1815 οι ηγέτες των ευρωπαϊκών δυνάμεων στο πλαίσιο του συνεδρίου της Βιέννης καθίδρυσαν την Ιερή Συμμαχία με σκοπό να προχωρήσουν στην αποκατάσταση της μοναρχίας στην Ευρώπη.

Ωστόσο, οι εξελίξεις που συνόδευσαν τη γαλλική επανάσταση δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάδυση επαναστατικών και φιλελεύθερων κινήματων. Τα κινήματα που εμφανίστηκαν την περίοδο μετά τη γαλλική επανάσταση στην Ευρώπη και ειδικότερα στο χώρο των Βαλκανίων είχαν χαρακτήρα εθνικοαπελευθερωτικό, κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό. Τα κινήματα που εκδηλώθηκαν, μεταξύ αυτών και η ελληνική επανάσταση, χαρακτηρίστηκαν από την Ιερή Συμμαχία ως ανατρεπτικά. Ο χαρακτηρισμός αυτός επέβαλε την καταστολή τους, καθώς αποτελούσαν κίνδυνο για τη διατήρηση του status quo στον ευρωπαϊκό χώρο.

Οι τοπικές επαναστάσεις στις επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την εκδήλωση της Επανάστασης του 1821. Ένας άλλος παράγοντας που συνέβαλε στην ανάπτυξη του ελληνικού εθνικισμού ήταν η βαθμιαία πτώση της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τον 18ο και τις αρχές του 19ου αιώνα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία άρχισε να αντιμετωπίζει σημαντικές εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις. Εσωτερικά, η Αυτοκρατορία μαστιζόταν από διαφθορά, γραφειοκρατική αναποτελεσματικότητα και εθνοτικές εντάσεις μεταξύ των διαφόρων λαών που την απαρτίζουν. Εξωτερικά, η αυτοκρατορία αντιμετώπισε αυξανόμενη πίεση από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες προσπάθησαν να περιορίσουν την επέκταση και την επιρροή της στην περιοχή.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε εσωτερική κρίση κατά τη περίοδο όπου τα εθνικά κινήματα βρισκόταν σε εξέλιξη. Το αποκεντρωμένο κυβερνητικό σύστημα δεν μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες της τεράστιας αυτοκρατορίας και η κεντρική διαχείριση

ήταν εμφανώς αποδυναμωμένη.¹¹ Πραγματοποιήθηκαν αυτονομιστικές ενέργειες που έθεσαν σε κίνδυνο την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας¹².

Ο σχεδιασμός της Ελληνικής Επανάστασης ευνοήθηκε ιδιαίτερα από την αποδυνάμωση του στρατιωτικού συστήματος των Οθωμανών, όπως και από την οικονομική τους εξασθένηση. Η αποδυνάμωση της αυτοκρατορίας οφειλόταν στη συνεχόμενη συμμετοχή της στους βενετουρδικές και ρωσοτουρδικές πολεμικές συρράξεις. Επιπλέον, στην οικονομική και στρατιωτική αποδυνάμωση της αυτοκρατορίας συνέβαλαν οι ανταρσίες των τοπικών πασάδων, η απουσία βιομηχανικού εκσυγχρονισμού και η οικονομική κάμψη. Η προεπαναστατική περίοδος ήταν σημαντική για την προετοιμασία και το ξέσπασμα της Επανάστασης.

Η εξέγερση των Ελλήνων οργανώθηκε από τη Φιλική Εταιρεία τον Σεπτέμβριο 1814. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο οποίος ασκούσε σημαντική επιρροή στα ευρωπαϊκά πράγματα, προτάθηκε ως αρχηγός της Εταιρείας, εφόσον θεωρήθηκε ως ο πλέον κατάλληλος για να οδηγήσει τους Έλληνες στην ανεξαρτησία. Βέβαια, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η πεποίθηση απέρρεε όχι μόνο από την επιρροή που είχε στην Ευρώπη ως προσωπικότητα, αλλά και από τη φιλία που διατηρούσε με τον Τσάρο Αλέξανδρο Α΄. Ο Ι. Καποδίστριας αρνήθηκε την πρόταση να αναλάβει την ηγεσία της Εταιρείας με αποτέλεσμα να αναλαμβάνει ο Αλέξανδρος Υψηλάντης¹³.

1.2 Ο ρόλος της εθνικής επετείου στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης

Η συλλογική μνήμη αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέσα για τη δημιουργία εθνικής ταυτότητας και συνείδησης μεταξύ των ατόμων μίας κοινότητας. Η εθνική επέτειος αποτελεί μία διαδικασία για τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης ενός έθνους. Η διατήρηση της μνήμης είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσω τεκμηρίων, όπως είναι για παράδειγμα οι εικαστικοί πίνακες που εκτίθενται στην Εθνική Πινακοθήκη¹⁴. Τα ιστορικά τεκμήρια δύνανται να αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα έμπνευσης για το μέλλον ενός έθνους, αλλά και για την ενίσχυσή του¹⁵.

¹¹Μ. Σακελλαρίου, *Θέματα νέας ελληνικής ιστορίας*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2011 σ. 448-493.

¹²Ε. Σκοπετέα, *Η Δύση της Ανατολής. Εικόνες από το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, Γνώση, Αθήνα 1992 σ. 121-139.

¹³Ο L. S. Stavrianos, *The Balkans Since 1453*, London 2000, σ. 149-150, 280-281

¹⁴Ε. M. Crooke, *Museums and Community: Ideas, Issues and Challenges*, Routledge, London 2007, σ.15.

¹⁵Π. Παναγιωταράς, *Δημόσια ιστορία και μνήμη. Η διχασμένη μνήμη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μνημεία της Αντίστασης και του Εμφυλίου στην Αχαΐα και Ηλεία*, ΕΑΠ, Πάτρα 2019, σ. 21.

Οι εθνικές πινακοθήκες αποτελούν μέσα για τη διατήρηση της συλλογικής μνήμης και για την ενίσχυση της εθνικής συνείδησης. Στην Εθνική Πινακοθήκη τα έργα που έχουν συγκεντρωθεί για να πλαισιώσουν την επετειακή έκθεση προέρχονται από την περίοδο της Επανάστασης 1821. Η οπτικοποίηση των γεγονότων στα μάτια των θεατών συμβάλλει στην ενίσχυση της μνήμης, της εθνικής συνείδησης, καθώς και της εθνικής ταυτότητας¹⁶. Η δύναμη της εικόνας είναι σημαντική στη διαμόρφωση και την κριτική προσέγγιση του «σήμερα» μέσω της σχέσης του με το παρελθόν. Επιπλέον, η συλλογική μνήμη επιδρά θετικά στη δημιουργία δεσμών μεταξύ των ατόμων μίας κοινωνικής ομάδας, της οποίας το παρελθόν είναι κοινό. Η μνήμη και η εθνική συνείδηση έχουν σχέση αμφίδρομη, καθώς η υπόστασή τους και η ποιότητά τους αλληλεξαρτώνται¹⁷.

Τα εικαστικά έργα αποτελούν αναπαραστάσεις του παρελθόντος και προκαλούν τους θεατές να τα αναγνώσουν και να αντλήσουν πληροφορίες για το ιστορικό παρελθόν και για τα γεγονότα που περικλείονται σε αυτό. Τα έργα τέχνης εντάσσονται σε ένα ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο, με σκοπό να αποδειχθεί και να εξασφαλιστεί παράλληλα η ιστορική συνέχεια¹⁸. Ο ρόλος της εθνικής επετείου στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η εθνική επέτειος είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως ένα γεγονός το οποίο δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αναβιώσουν, έστω και έμμεσα, σημαντικά γεγονότα του παρελθόντος υπό το πρίσμα του παρόντος¹⁹.

Τα εικαστικά έργα που περιλαμβάνονται στην έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης, που διοργανώθηκε στο πλαίσιο του εορτασμού των 200 χρόνων από την Επανάσταση 1821, είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως αναμνηστήρια τελετή. Τα ιστορικά γεγονότα που πλαισίωσαν την αναφερόμενη περίοδο αναπαρίστανται μέσω των έργων. Τα έργα αποκτούν διαφορετικό νόημα υπό τη σύγχρονη οπτική του επισκέπτη του εικοστού πρώτου αιώνα. Η επετειακή έκθεση συμβάλλει στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης, της συνοχής μεταξύ των ατόμων της κοινωνίας, καθώς και στην ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης²⁰.

¹⁶Χ. Κουλούρη, Φουστάνελες και γλαμύδες, ό.π., σ. 63-66.

¹⁷Ι. Χ. Μ. Κοντογιάννη, Κ. Μητροκανέλου, Πόλη και ψυχή, Κατασκευάζοντας μνήμες... στο χώρο και στο χρόνο, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πολυτεχνική Σχολή Ξάνθης, Ξάνθη 2013, σ. 34.

¹⁸ Παράρτημα Ι

¹⁹Χριστίνα Κουλούρη, ό.π., σ.29.

²⁰Paul Connerton, How societies remember, Cambridge University Press, 1995, σ. 43.

1.3 Ο εορτασμός της Επανάστασης του 1821: 100 και 200 χρόνια από την Επανάσταση

1.3.1 Εορτασμός για τα 100 χρόνια από την Επανάσταση του 1821

Στις 25 Μαρτίου 1921 είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί ο εορτασμός των 100 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης. Το 1916 ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, σε συνεργασία με τον υπουργό Παιδείας Σπυρίδωνα Λάμπρου, εξήγγειλε τη σύσταση επιτροπής για την προετοιμασία της εκατονταετηρίδας. Το 1918 κατατέθηκε σχέδιο νόμου «Περί συστάσεως επιτροπής προς πανηγυρισμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας» και λίγο αργότερα διορίστηκε με Βασιλικό Διάταγμα η Κεντρική Επιτροπή Εκατονταετίας, το έμβλημα της οποίας ήταν ο φοίνικας.

Ο Πρόεδρος της επιτροπής ήταν ο Θεμιστοκλής Σοφούλης και άλλα μέλη της ήταν ο Μητροπολίτης Αθηνών Μελέτιος, ο Παύλος Κουντουριώτης, ο τότε υπουργός Ναυτικών και Αρχηγός Στρατού Παναγιώτης Δαγκλής. Η Κεντρική Επιτροπή της Εκατονταετηρίδας έχει την εξουσία να διορίζει ειδικές ή τοπικές επιτροπές υπεύθυνες για την οργάνωση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, εκδόσεων και ιστορικών παραστάσεων. Πρόεδρος της Επιτροπής του Μεγάλου Μνημείου ήταν ο ίδιος ο Βενιζέλος. Η αλλαγή της κυβέρνησης τον Νοέμβριο του 1920 οδήγησε σε αλλαγή της σύνθεσης της επιτροπής, η οποία αποτελούνταν πλέον από εκπροσώπους της αντιβενιζελικής παράταξης.²¹

Το Μάρτιο του 1921 η Ελλάδα αντιμετώπισε έναν άλλο πόλεμο, αλλά κυρίως το κλίμα του Διχασμού. Οι θυελλώδεις εξελίξεις στη Μικρά Ασία αναστάτωσαν αλλά δεν ακύρωσαν το τυπικό της επετείου. Η Εκτελεστική Επιτροπή Εκατονταετηρίδας συνέχισε τη λειτουργία της με περιορισμένους πόρους. Στις αρχές του 1922, καταρτίστηκαν σχέδια για τοπικές εκδηλώσεις για τον εορτασμό του τοπικού ιωβηλαίου των επαναστατικών γεγονότων. Καθώς όμως η Μικρασιατική εκστρατεία βρισκόταν σε εξέλιξη, η Εκτελεστική Επιτροπή της Εκατονταετηρίδας αποφάσισε να αναβάλει επ' αόριστον τον εορτασμό.

Το Δεκέμβριο του 1928, η Κεντρική Επιτροπή της Εκατονταετηρίδας επανασυστάθηκε με τα ίδια μέλη για τον εκ των υστέρων εορτασμό. Συνοπτικά οι εορτασμοί για την επέτειο των 100 χρόνων από την Επανάσταση του 1821 είναι οι εξής:²² Δεν οργανώθηκαν παρελάσεις, άλλωστε ο στρατός ήταν στην πρώτη γραμμή. Μόνο μια πομπή συλλόγων, μαθητών, φοιτητών στρατιωτικών σχολών, κληρικών και επισήμων οδηγήθηκε από την ενορία στο δημαρχείο, με

²¹Χριστίνα Κουλούρη, *ό.π.*, σ. 489-493.

²²Παράρτημα II.

πανηγυρική τελετή που προέστη ο Δήμαρχος Γεώργιος Τσόχας. Το κέντρο της γιορτής ήταν το Πεδίο του Άρεως, στη δεξιά πλευρά του Μνημείου Ιερολοχιτών έγιναν τα αποκαλυπτήρια της χάλκινης αναμνηστικής πλάκας στη μνήμη των Ιερολοχιτών και του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Είναι το μοναδικό μνημείο που εγκαινιάστηκε στην Αθήνα.

1.3.2 Εορτασμός για τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821

Το 2021 ήταν το έτος εορτασμού για τη 200ή επέτειο από την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Κατά τη διάρκεια του έτους, πολλοί φορείς συμμετείχαν στον εορτασμό με διάφορες εκδηλώσεις. Οι φορείς που συμμετείχαν στον εορτασμό ήταν ελληνικοί και διεθνείς και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξε συνεργασία μεταξύ τους. Οι εκδηλώσεις που παρουσιάζονται παρακάτω διοργανώθηκαν από κεντρικούς εθνικούς (ελληνικούς ή διεθνείς) φορείς και αποτέλεσαν κεντρικές εκδηλώσεις για τον εορτασμό των διακοσίων ετών από την Ελληνική Επανάσταση ή εκδηλώσεις που έτυχαν εθνικής προβολής.

Ελληνικοί φορείς:

1.Η Γενική Γραμματεία Εξωτερικού και Δημόσιας Διπλωματίας Ελλάδος και η Τράπεζα Πειραιώς υπέγραψαν μνημόνιο συνεργασίας. Ο στόχος του μνημονίου ήταν η προώθηση του σχεδίου της Τράπεζας για τον εορτασμό της επετείου της Ελληνικής Επανάστασης. Το πρόγραμμα περιλάμβανε μία σειρά από εκθέσεις, παραστάσεις, συνέδρια, παρουσιάσεις και δημοσιεύσεις. Οι αναφερόμενες δράσεις προβλέφθηκε να διοργανωθούν και να υλοποιηθούν από την Τράπεζα Πειραιώς με ποικίλους οργανισμούς και φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού²³.

2.Πρωτοβουλίες για την υλοποίηση δράσεων αναλήφθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Αποδήμων και Δημόσιας Διπλωματίας Ελλάδας. Το Πολεμικό Μουσείο υποστήριξε τις προσπάθειες της Γενικής Γραμματείας, που είχε διττό στόχο. Το Μουσείο συμμετείχε σε δράσεις για τον εορτασμό της επετείου των διακοσίων χρόνων από την ελληνική επανάσταση και μέσω της συνεργασίας του με τη Γενική Γραμματεία είχε την ευκαιρία να αναπτύξει περαιτέρω την εξωστρέφειά του προς τη κοινωνία. Ειδικότερα, το Πολεμικό Μουσείο απευθύνθηκε προς την κοινωνία με ποικίλα ψηφιακά έργα που αφορούσαν την Επανάσταση.

²³<https://www.hba.gr/info/Greece2021>

3. Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο: Το ΕΙΜ παρουσίασε στο κοινό τους πρωταγωνιστές της Επανάστασης, τις οικογένειες, τα όπλα, τη ναυτιλία και ό,τι αφορούσε τον κόσμο της Επανάστασης. Ο τίτλος της έκθεσης ήταν «ΕΠΑΝΑΚΥΣΤΑΣΗ '21» και είχε ως σκοπό να περιγράψει την ιστορική περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης με την έκθεση πολλών κειμηλίων και αρχαιακού υλικού. Οι φάσεις της Επανάστασης που προβλήθηκαν ήταν από την προετοιμασία της, το ξέσπασμα, αλλά και τα αποτελέσματά της. Η έκθεση πλαισιώθηκε από διαδραστικά εκπαιδευτικά εκθέματα, τα οποία σχεδιάστηκαν από το Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ).

4. Η πόλη της Ανατολικής Μάνης γιόρτασε την επέτειο της 17ης Μαρτίου 1821, παρουσία της Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, ενώ παράλληλα παρουσιάστηκε το ντοκιμαντέρ με τίτλο: «Η Μάνη και το 1821».

6. Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, στο πλαίσιο του εορτασμού της 200ης επετείου της Ελληνικής Επανάστασης, τοποθέτησε στο χώρο του γλυπτό ύψους 40 εκ. με τίτλο «Μνημείο στο Ζάλογγο», του γλύπτη Γιώργου Ζαγγόπουλου.

Συνεργασίες ελληνικών και ξένων φορέων:

1. Η Ιταλία, η Κύπρος και η Ελλάδα συμμετείχαν στον εορτασμό των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση με τρεις παράλληλες ψηφιακές εκθέσεις σε Νάπολη, Αθήνα και Λευκωσία με τίτλο «Νάπολη και Ελληνική Παλιγενεσία 1821-2021», τα Εθνικά Αρχεία. Οι ψηφιακές εκθέσεις ήταν αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης Ελληνικών, Κυπριακών Σπουδών και των Εθνικών Αρχείων της Νάπολης.

2. Η Γαλλική Ακαδημία Ελληνισμού: Με αφορμή τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση του 1821, η Γαλλική Ακαδημία Ελληνισμού, σε συνεργασία με τη Γαλλική Εθνική Βιβλιοθήκη (BNF) και το ειδησεογραφικό Retro News, παρουσιάζει μια διαδικτυακή έκθεση με τίτλο «La Grèce par amour 1821-2021 - exposition virtuelle» με αντικείμενο τον γαλλικό φιλελληνισμό και τον αντίκτυπο των εξεγέρσεων των Ελλήνων στη Γαλλία και την Ευρώπη.

3. Υπό την αιγίδα της Ελληνικής Επιτροπής του 1821, η ακαδημία του Ελληνικού Σχολείου «Αθήνα» στο Βουκουρέστι πραγματοποίησε την εκπαιδευτική δράση «Ο πλούτος και οι ιδέες του ρουμανικού κράτους υποστηρίζουν την Ελληνική Επανάσταση».

Ξένοι φορείς:

The British School of Athens: Διάλεξη του καθηγητή Roderick Beaton στο King's College του Λονδίνου με θέμα "From the Europe of Empires to the Nation-States. The Greek Revolution of 1821 in an International Context, 200 Years".

1.3 Ιστορική ζωγραφική το 1821

Η ιστορία της νεοελληνικής τέχνης ευθυγραμμίζεται χρονολογικά με την ιστορία του ελεύθερου ελληνικού κράτους και εκφράζει ως ένα βαθμό τις ιδεολογικές του επιλογές. Η ιστορική ζωγραφική και η προσωπογραφία κυριάρχησαν στην πρώτη φάση της ελληνικής τέχνης. Η ιστορική ζωγραφική έχει περισσότερο επίσημο χαρακτήρα, καθώς χρησιμοποιείται, κυρίως, για τη διακόσμηση δημόσιων κτιρίων.

Τα έργα που φιλοτεχνήθηκαν κατά της διάρκεια του επαναστατικού αγώνα 1821 ή αργότερα είχαν ως στόχο την απομνημόνευση των γεγονότων του Αγώνα. Οι εικόνες που φιλοτεχνήθηκαν είχαν ως σκοπό να προβάλλουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον ηρωισμό, όπως και την αυτοθυσία ως ένα ηθικό πρότυπο και παράλληλα ως αδιάσειστο τεκμήριο της ιστορικής συνέχειας²⁴. Πολλά ήταν τα ευρωπαϊκά κέντρα που φώτισαν και καθοδήγησαν τις πρώτες φάσεις της νεοελληνικής τέχνης: Ιταλία, Γαλλία, Αυστρία, Μόναχο²⁵.

Το 1836 το νέο έθνος αναγνωρίζοντας το ρόλο που ασκεί η τέχνη στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης προώθησε την ίδρυση μίας νέας σχολής τέχνης. Η πρώτη περίοδος χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη έργων με θέμα την ιστορική ζωγραφική με την αποτύπωση γεγονότων από την Ελληνική Επανάσταση²⁶. Επιπλέον, αρκετά από τα έργα ήταν προσωπογραφίες. Οι πολεμιστές προβάλλονταν ως ηθικά πρότυπα και μάρτυρες της αδιάσπαστης ιστορικής συνέχειας του ελληνικού πολιτισμού.²⁷

Τα εικαστικά έργα που αποτυπώνουν ιστορικά γεγονότα της Επανάστασης του 1821 είναι δυνατό να χαρακτηριστούν ως μνημειώδη. Το μέγεθός τους είναι μεγάλο, η σύνθεσή τους είναι τέτοια που επιτελούν ρόλο διδακτικό, ενώ το ύφος τους είναι τελετουργικό και συνδέονται με τον ακαδημαϊκό ρομαντισμό²⁸. Παράλληλα, ένα ρεύμα

²⁴<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/category/the-years-of-othon%E2%80%99s-reign/istoriki-zographiki.html>

²⁵C Mango, «Byzantinism and Romantic Hellenism. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*», χ.τ.έ, 1965σ. 28, 29–43. <https://doi.org/10.2307/750662>

²⁶Α. Κώτιδης, *Η ζωγραφική του 19ου αιώνα, Ελληνική Τέχνη*, Αθήνα 1995, σ. 30-45

²⁷https://artsandculture.google.com/story/qwUR_CwzoLmYIA

²⁸Σ. Λυδάκης, *Οι Έλληνες ζωγράφοι, Η ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16^{ος}-20^{ός} αιώνας)*, Αθήνα 1976, σ. 254-283.

Φιλελλήνων γοητευμένο από τους αγώνες της σκλαβωμένης Ελλάδας βοήθησε στην ανάπτυξη μιας ειδυλλιακής ηθογραφίας μέσα στην ατμόσφαιρα του ρομαντισμού που επικρατούσε στην Ευρώπη. Οι φιλέλληνες ζωγράφοι είναι ο Ευγένιος Ντελακρουά και ο Καρλ Κράτσαϊζεν, που ζωγράφισαν «ζωντανά» πορτρέτα επαναστατικών μορφών και φιλελλήνων που συνάντησαν στα στρατόπεδα και στην Εθνοσυνέλευση.

Κορυφαίοι Έλληνες ζωγράφοι ιστορικών σκηνών είναι ο Θεόδωρος Βρυζάκης, ο Διονύσιος Τσόκος, ο Νικόλαος Γύζης, ο Ανδρέας Κριεζής κ.ά.²⁹. Οι Έλληνες ζωγράφοι συχνά φιλοτεχνούσαν πορτρέτα πολεμιστών, τα οποία σχεδιαστικά βασίζονταν στα πρωτότυπα σκίτσα των φιλελλήνων ζωγράφων. Παράδειγμα αποτελεί το πορτρέτο του Κολοκοτρώνη, η οποία βασίστηκε στα σχέδια του Κράτσαϊζεν.³⁰

1.4 Το κίνημα του ρομαντισμού και η Γαλλική Επανάσταση

Το κίνημα του ρομαντισμού εμφανίστηκε στην Ευρώπη σε μία περίοδο όπου είχε συντελεστεί μία σειρά σημαντικών αλλαγών. Η βιομηχανική επανάσταση, η εξέλιξη των οικονομικών συστημάτων και ο επακόλουθος φιλελευθερισμός, η αστικοποίηση, οι πολιτικές ανακατατάξεις συνέβαλαν στον καθορισμό του ιστορικού, κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος, όπου εμφανίστηκε ο ρομαντισμός. Ο ρομαντισμός δεν αναφέρεται μόνο σε ένα καλλιτεχνικό ρεύμα, πρόκειται περί μία πνευματικής στάσης, η οποία ανταποκρινόταν στην κοινωνική κατάσταση που ίσχυε εκείνη την περίοδο (1750 – 1850). Το κίνημα του ρομαντισμού αναπτύχθηκε στο πλαίσιο ενός ισχυρού διπόλου μεταξύ της εμπιστοσύνης για την πρόοδο και του φόβου που κυριαρχούσε για το καινούργιο. Το δίπολο αυτό γίνεται αντιληπτό στη τέχνη και ειδικότερα στη ζωγραφική, τη λογοτεχνία και τη μουσική.

Η επικράτηση του ρομαντισμού στην Ευρώπη πραγματοποιήθηκε από το 1800 έως και το 1850. Ο ρομαντισμός βρίσκεται σε αντιδιαστολή με το κίνημα του Διαφωτισμού που επικρατούσε μέχρι τότε. Το ρομαντικό κίνημα αμφισβήτησε τον ορθολογισμό και τον αντικληρικαλισμό του Διαφωτισμού και επανέφερε το κλίμα της θρησκευτικότητας στην καλλιτεχνική δημιουργία. Η θρησκευτικότητα συνδυάζεται με τις λαϊκές παραδόσεις, αλλά και την εθνική ταυτότητα. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο 19^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από

²⁹<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/category/the-years-of-othon%E2%80%99s-reign/istoriki-zographiki.html>

³⁰Α. Μάλαμα, Μνημειακή ζωγραφική στην Αθήνα του 19ου αι., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Ελλάδα2005, σ. 48-53

έξαρση του εθνικισμού, που είχε ως στόχο την αναζήτηση της πνευματικής και πολιτισμικής ταυτότητας ενός έθνους³¹.

Οι καλλιτέχνες του ρομαντικού κινήματος έχουν ως προτεραιότητα τη συμμετοχή τους στα κοινωνικά δρώμενα της εποχής μέσω της τέχνης τους. Η ζωγραφική του ρομαντισμού χαρακτηρίζεται από εκφραστική ελευθερία. Σκοπός των καλλιτεχνών είναι να καταφέρουν να αποδώσουν στα έργα τους ψυχικές καταστάσεις με απώτερο στόχο να προκαλέσουν συναισθήματα στους θεατές των έργων τους. Τα θέματα που διαπραγματεύονται στα έργα τους τα εμπνέονται από την ιστορία, από τις εμπειρίες τους, τους μύθους κ.ά.³².

Η Γαλλική Επανάσταση συνετέλεσε στη διαμόρφωση του πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου της Ευρώπης. Αποτέλεσμα της επανάστασης ήταν η ανάδυση μίας νέας κοινωνικής τάξης, της αστικής τάξης. Οι αξίες που αντιπροσωπεύονται από το ιδεώδες της επανάστασης είναι η ελευθερία, η αλληλεγγύη, η ισότητα και η οικονομική ελευθερία. Το κράτος αναλαμβάνει να επιτελέσει έναν διαφορετικό ρόλο, αναλαμβάνει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του προς τους πολίτες³³.

Η Γαλλική Επανάσταση, υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την αποδυνάμωση της μοναρχίας, που κυριαρχούσε στην ευρωπαϊκή χερσόνησο. Η αποδυνάμωση της μοναρχίας σε συνδυασμό με την προώθηση νέων ιδεών που αντιτίθενται στις έως τότε ισχύουσες πραγματικότητες δημιούργησε μία αρνητική στάση απέναντι στη Γαλλία από τα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης³⁴. Οι ρομαντικοί αντιτάχθηκαν στους νέους όρους που προωθήθηκαν μέσω της Γαλλικής Επανάστασης στις κοινωνίες³⁵.

1.5 Ο ρομαντισμός στην Ελλάδα

Μετά τη ελληνική επανάσταση, στα χρόνια του Όθωνα, ο ρομαντισμός εκφράστηκε ιδιαίτερα μέσω της τέχνης.

Σε όλες τις μορφές τέχνης, όπως είναι για παράδειγμα η ζωγραφική ή η μουσική, ως βασικό στοιχείο δημιουργίας αποτέλεσε το συναίσθημα. Η δημιουργία των έργων βασίστηκε

³¹ Μερτύρη Α., Ο ρομαντισμός και οι διαστάσεις του στην εικαστική πραγματικότητα κατά την διαμόρφωση του νέου Ελληνικού κράτους, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών (διδακτορική διατριβή), 1994., σ. 172 – 189.

³²Α. Μερτύρη, ό.π., σ. 172-189.

³³Κ. Campbell. (2006). The Literature of German Romanticism. Monatshefte. 99. σ. 61–78

³⁴C. Mango., “Byzantinism and Romantic Hellenism”, inaugural lecture in the Korae’s Chair of Modern Greek and Byzantine History, Language and Literature, at University of London King’s College, October 27th 1964, Journal of the Warburg and Courtauld Institutes 28 [1965], 29-43.

³⁵Mango, ό.π., σ. 33.

στο συναίσθημα, με τη δημιουργία μιας υπόθεσης στο θέμα του έργου, που πρότεινε πνευματικές και συναισθηματικές αναζητήσεις που έρχονται σε αντίθεση με το καθαρό και το λογικό. Οι δημιουργοί καταρρίπτουν τα εμπόδια των προκαθορισμένων μορφών, επιδιώκοντας να εκφράσουν ψυχολογικά συναισθήματα που συχνά μπορεί να είναι παράλογα και υπερβολικά. Αυτή η επιθυμία να εμβαθύνει τον ψυχολογικό κόσμο του ανθρώπου, τις αδυναμίες και τα πάθη του προσφέρει έτσι τη δυνατότητα να κάνει τη γραφή, το πινέλο και τη σύνθεση πιο ελεύθερες, πιο παθιασμένες και δυναμικές.

1.6 Ελληνική επανάσταση και ρομαντισμός

Η Ελληνική Επανάσταση συσχετίζεται με την άνοδο του Ρομαντισμού, ενός κινήματος που γιόρταζε τον νατουραλισμό, το υψηλό συναίσθημα και, φυσικά, την αίσθηση ελευθερίας. Σε αντίθεση με τον ορθολογισμό του Διαφωτισμού, οι εκπρόσωποι του ρομαντισμού ήθελαν να πραγματοποιήσουν τη δική τους καλλιτεχνική επανάσταση, υμνώντας τον ηρωισμό των καταπιεσμένων.³⁶

Καθοριστική ήταν η συμβολή των Ευρωπαίων ζωγράφων στη μετάδοση του μηνύματος για την προετοιμασία των Ελλήνων για την διεκδίκηση της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας τους σε όλη την Ευρώπη. Οι ξένοι καλλιτέχνες φιλοτέχνησαν μία σειρά από έργα τα οποία είχαν ως θέμα την Ελληνική Επανάσταση 1821. Τα έργα αυτά ήταν σημαντικά, καθώς αποτέλεσαν μέσο για την υποστήριξη των επαναστατημένων Ελλήνων. Οι Έλληνες έγιναν σύμβολα της επανάστασης και οι φιλέλληνες από όλη την Ευρώπη έσπευσαν να στηρίξουν με κάθε μέσο τον αγώνα του επαναστατημένου λαού.³⁷

Οι Ευρωπαίοι Ζωγράφοι της Ρομαντικής Σχολής

Ο Ευγένιος Ντελακρουά υπήρξε σημαντικός εκφραστής του γαλλικού ρομαντισμού, ο οποίος εμπνεύστηκε από τον αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, ιδιαίτερα από τον Λόρδο Βύρωνα και την αυτοθυσία του. Το πρώτο του έργο για την Ελληνική Επανάσταση ήταν «Η Σφαγή στη Χίο» (1824), όπου ο καλλιτέχνης αποτύπωσε τη σφαγή δεκάδων χιλιάδων Ελλήνων από τα Οθωμανικά στρατεύματα στη Χίο το 1822. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που ο Ντελακρουά εξέφρασε υποστήριξη στον ελληνικό αγώνα μέσω της τέχνης του.³⁸ Ωστόσο, ο

³⁶C. Mango, π. ο. σ. 28, 29–43. <https://doi.org/10.2307/750662>

³⁷T. Rolf, *Νεοκλασικισμός και Ρομαντισμός: αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, σχέδιο, 1750-1848*. Αθήνα, 2008 σ. 225-243

³⁸Γ. Η. Μυκονιάτης, *Το εικοσένα στη ζωγραφική : συμβολή στη μελέτη της εικονογραφίας του αγώνα*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Φιλοσοφική Σχολή, 1979σ. 52-84

πιο διάσημος πίνακας του για την Ελληνική Επανάσταση ήρθε δύο χρόνια αργότερα. Επηρεασμένος από την πολιορκία του Μεσολογγίου το 1825, κατά την οποία πέθανε ο Λόρδος Βύρων, ο Ντελακρουά ζωγράφισε την «Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου». Άλλα έργα του εμπνευσμένα από την Ελληνική επανάσταση είναι ο «Έφιππος Έλληνας αγωνιστής» και «Η Μάχη του Γκιαούρη με τον Πασά».³⁹

Ο Λουδοβίκο Λιπαρίνι ήταν ένας άλλος καλλιτέχνης του 19ου αιώνα. Γνωστός ως ζωγράφος πορτρέτων και ιστορικών θεμάτων, ο Ιταλός ζωγράφος επηρεάστηκε από την τετράτομη Ιστορία της Αναγέννησης από νεαρή ηλικία. Έτσι, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης, ζωγράφισε μια σειρά από πίνακες με ελληνικό θέμα. Χαρακτηριστικό έργο του αποτελεί ο πίνακας «Ο όρκος του Λόρδου Βύρωνα στον τάφο του Μάρκου Μπότσαρη» που φιλοτεγήθηκε το 1850, απεικονίζει τη στιγμή που ο Λόρδος Βύρων βρίσκεται στον τάφο του ήρωα και ορκίζεται να πολεμήσει μέχρι θανάτου για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Ένας άλλος εμβληματικός πίνακας είναι «Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη» (1841), απεικονίζει τον θάνατο ενός στρατιώτη στη μάχη του Κεφαλόβρυσου.⁴⁰

Ο Karl Kratzisen ήταν Γερμανός στρατιωτικός και εικονογράφος που πολέμησε ακόμη και ως εθελοντής κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης. Αν και έμεινε μόνο ένα χρόνο στη χώρα μας, συμμετείχε σε μερικές πολύ σημαντικές μάχες, όπως η Πολιορκία της Αθήνας το 1826 και η Πολιορκία της Ακρόπολης το 1827. Μετά την επιστροφή του στη Γερμανία, ο αυτοδίδακτος ζωγράφος λιθογραφούσε όλα όσα είδε κατά την παραμονή του στην Ελλάδα, από τα τοπία μέχρι τους πολεμιστές που συνάντησε. Χάρη σε αυτόν έχουμε σήμερα πορτρέτα των μεγαλύτερων ηρώων της επανάστασης από τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη μέχρι τον Νικηταρά⁴¹.

Ο Γάλλος ζωγράφος και αρχαιολόγος Louis Dupré είναι ένας ακόμη καλλιτέχνης που έχει επισκεφθεί και αγαπήσει την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, από το 1819 και μετά, επισκέφτηκε την Κέρκυρα, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, την κεντρική Ελλάδα, τα προάστια της Αττικής και τα νησιά του Σαρωνικού με τρεις Βρετανούς ταξιδιώτες που σε αντάλλαγμα ζητούσαν από τον καλλιτέχνη αναπαραστάσεις των μνημείων και των τοποθεσιών τους. Ο ζωγράφος δεν απεικόνισε εμβληματικές προσωπικότητες της Επανάστασης, αλλά αρκέστηκε στο να

³⁹E. Delacroix, Eugene Delacroix 1798-186, *Paintings, Drawings, and Prints from North American Collections*, χτέ, σ. 106–107.

⁴⁰Γ. Η. Μυκονιάτης, σ. 93-115

⁴¹Σ. Λυδάκης, *Η Ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16ος-20ος αιώνας)*. Αθήνα 1976 σ. 258-261

αποτυπώσει στα έργα του Έλληνες στρατιώτες εν δράσει. Χαρακτηριστικό έργο της εποχής είναι οι «Έλληνες πολεμιστές από τα Γιάννενα» (1820).⁴²

Έλληνες ζωγράφοι της Ρομαντικής Σχολής για την Ελληνική Επανάσταση

Ο Θεόδωρος Βρυζάκης (1814 – 1878) και ο Διονύσιος Τσόκος (1820 -1862) ήταν οι σημαντικότεροι ζωγράφοι της Επανάστασης και, παρόλο που είχαν διαφορετική άποψη για τον αγώνα από τους φιλέλληνες, δεν έπαψαν να τον βλέπουν στα μάτια των δασκάλων τους. Το έργο του Βρυζάκη εξιδανικεύει τον Αγώνα, ακόμη και όταν περιελάμβανε σκηνές πόνου και οδύνης, που εκφραζόταν μέσα από έννοιες ρομαντισμού και ιδεαλισμού.⁴³

Το έργο του Νικηφόρου Λύτρα (1832 – 1904), αντιπροσωπεύει την ελληνική πραγματικότητα, υπηρετώντας την αλήθεια και όχι την αληθοφάνεια. Το σχέδιο και η μορφή του έργου του, το ιδανικό αγνό ελληνικό σπίτι και η καθημερινότητα των Ελλήνων, αντικατοπτρίζουν ευγένεια, πνευματικότητα και την απλότητα.⁴⁴

Ο Νικόλαος Γύζης (1842 – 1901) είναι ένας ιδιαίτερος ζωγράφος, με εξαιρετικά αριστοτεχνική προσέγγιση των θεμάτων του, με ιδιαίτερη αίσθηση της λεπτομέρειας και άρτια σχεδιασμένες συνθέσεις, με έντονη ευαισθησία στο χρώμα. Ο Γύζης στα έργα του έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην αναπαράσταση σκηνών που αφορούσαν την ελληνική οικογένεια και παιδιά. Το έργο «Κρυφό Σχολειό», ίσως το πιο διάσημο έργο του στην Ελλάδα, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της ιδεολογίας του.⁴⁵ Το έργο των Ελλήνων και των ξένων καλλιτεχνών υπογραμμίζει τη σχέση των νεοελλήνων με τους αρχαίους Έλληνες, αναδεικνύοντας το κοινό ηρωικό μεγαλείο και την αυτοθυσία, αρετές που διατηρήθηκαν στο πέρασμα των αιώνων. Για αιώνες, ο ηρωισμός των Ελλήνων εικονογραφείται με μία μορφή που χαρακτηρίζεται από απλότητα και κλασική ομορφιά⁴⁶.

⁴² Μ. Βλάχος, LouisDupre. Ολκός, Αθήνα, 1994 σ.13-23

⁴³ Μ. Λαμπράκη-Πλάκα, Μ. Κατσανάκη «Το 1821 στη Ζωγραφική «Η Ελλάς απαιτεί την ιστορική ηπινακοθήκη της» Αθήνα 2021 σ. 16-18

⁴⁴ <http://wp-content/uploads/2021/07/EPANASTASH.pdf>

⁴⁵ Σ. Λυδάκης ο.π σ. 355-359

⁴⁶ Μ. Κασμάτη, Τέχνη και Πολιτισμός στην νέα Ελλάδα, Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου σε συνεργασία με το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα - Μόναχο 2000, σ. 33-38 <https://www.openbook.gr/athina-monaxo-texni-kai-politismos-stin-nea-ellada/>

Κεφάλαιο 2ο : Η περιοδική έκθεση «Το 1821 στη ζωγραφική. Η Ελλάς απαιτεί την ιστορικήν πινακοθήκην της»⁴⁷

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την ανάλυση της περιοδικής έκθεσης που είναι αφιερωμένη στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Η ανάλυση της έκθεσης πρόκειται να πραγματοποιηθεί σε δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά στην ανάλυση και την ιστορική προσέγγιση του τίτλου που δόθηκε στην έκθεση. Ο δεύτερος άξονας αφορά τα ίδια τα έργα, τα οποία θα προσεγγιστούν βάσει της σειράς που παρουσιάστηκαν στην έκθεση, ενώ παράλληλα πρόκειται να αναλυθεί η θεματική τους και οι καλλιτέχνες που τα φιλοτέχνησαν.

Στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, η τέχνη έπρεπε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πολιτική, την ιδεολογία και την εκπαίδευση: να διατηρήσει τη μνήμη των ηρώων που με αγώνες και θυσίες έδωσαν στη χώρα ένα μακροχρόνιο και ανεξάρτητο ελεύθερο και επίπονο έργο ανεξαρτησίας. Η ιερή εικόνα των πολεμιστών και των επιτευγμάτων τους προοριζόταν να αποτελέσει φάρο και οδηγό για τον ελληνικό πατριωτισμό για τις επόμενες γενιές. Η ζωγραφική της ιστορίας πρέπει να χρησιμεύσει ως ιδανικό μέρος για συμφιλίωση, κάθαρση και λήθη στον απόηχο της καταστροφικής εμφύλιας διαμάχης μιας χώρας, που απειλεί τον τελικό στόχο του αγώνα, την απελευθέρωση του έθνους.⁴⁸

2.1 Το περιεχόμενο της Έκθεσης

Ο τίτλος της έκθεσης προέρχεται από μία ιστορικής σημασίας φράση που διατυπώθηκε από τον πρωθυπουργό Ιωάννη Κωλέττη. Όταν ο Κωλέττης επισκέφθηκε το καλλιτεχνικό εργαστήριο των αδελφών Μαργαρίτη το 1844 είχε διατυπώσει τη γνώμη «Η Ελλάς απαιτεί την ιστορικήν Πινακοθήκην της». Η γνώμη του Κωλέττη εκφράζει εμμέσως την άποψή του

⁴⁷ Παράρτημα ΙΙΙ

⁴⁸Χ. Κουλούρη, *Φουστανέλες και χλαμύδες. Ιστορική μνήμη και εθνική ταυτότητα 1821 -1930*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2021 σ. 158-204.

σχετικά με τη σημασία που κατείχε η τέχνη σε σχέση με το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Μάλιστα ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι ο Τύπος της εποχής σχολιάζοντας την επίσκεψη του πρωθυπουργού στο καλλιτεχνικό εργαστήριο τονίζει τη σημασία της τέχνης για τη διατήρηση της ιστορίας⁴⁹. Η έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης φαίνεται να εναρμονίζεται με τη συγκεκριμένη άποψη, καθώς τα εγκαίνια της έκθεσης, αλλά και της επανέναρξης της λειτουργίας της Πινακοθήκης πραγματοποιήθηκαν την 25^η Μαρτίου 2021. Τα εγκαίνια της έκθεσης φέρουν συμβολικό χαρακτήρα, καθώς επιτυγχάνεται η σύνδεση μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος και κατά συνέπεια η ιστορική συνέχεια. Η Εθνική Πινακοθήκη από το 2011 εντάχθηκε στο συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2007-2013, με σκοπό την επαναλειτουργία της το 2021. Σύμφωνα με δηλώσεις της υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνας Μενδώνη, η υποδοχή των ξένων ηγετών κατά τη διάρκεια των εγκαινίων της Εθνικής Πινακοθήκης θα είχε συμβολικό χαρακτήρα. Το γεγονός, σύμφωνα με την υπουργό, θα τοποθετούσε την Αθήνα *«στον αστερισμό των πρωτεουσών που φιλοξενούν μεγάλα μουσεία Τέχνης»*.

Η περιοδική έκθεση για το Εικοσιένα που φιλοξενείται στην Εθνική Πινακοθήκη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των εορτασμών της επετείου των διακοσίων ετών από την Επανάσταση. Τα περισσότερα από τα εικαστικά έργα που φιλοξενούνται στην έκθεση φιλοτεχνήθηκαν μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους⁵⁰.

Τα εικαστικά έργα που εκτίθενται και περιλαμβάνονται στην περιοδική έκθεση προέρχονται από ελληνικές ή άλλες ευρωπαϊκές συλλογές ζωγραφικής. Το σύνολο των έργων που εκτέθηκαν είναι τριάντα τέσσερα, εκ των οποίων τα δώδεκα ιδιοκτησίας της Εθνικής Πινακοθήκης. Κάποια από τα έργα που περιλαμβάνονται στην έκθεση εκτίθενται σε μόνιμη βάση, ενώ παρουσιάζονται και έργα τα οποία εκτίθενται για πρώτη φορά ή έχουν εκτεθεί ξανά στο παρελθόν. Τα υπόλοιπα έργα προήλθαν από δωρεές ή από δανεισμό. Αναλυτικότερα, οκτώ έργα προήλθαν από τη συλλογή Κοτλίδη, οκτώ έργα αποτέλεσαν δωρεά του Πανεπιστημίου Αθηνών, και τρία έργα είναι δωρεά του Πολυτεχνείου. Δύο από τα έργα προήλθαν από το κληροδότημα Μαρίας Υψηλάντη και δύο έργα από το Ίδρυμα Αντώνιος Ε. Κομνηνός. Η έκθεση των αναφερόμενων έργων στο πλαίσιο του εορτασμού της επετείου της συμπλήρωσης των διακοσίων ετών από την επανάσταση αποτέλεσε έναυσμα για την μελέτη και την επαναδιατύπωση σκέψεων σχετικών με τα έργα, σύμφωνα με τις επιμελήτριες της έκθεσης.

⁴⁹Ο.π. σ28

⁵⁰Μ. Λαμπράκη-Πλάκα και Μ. Κατσανάκη, ο.π σ.20-21.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα έργα αποτελούν έναυσμα για τον θεατή, ώστε να προχωρήσει στη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον, καθώς και με την εθνική ταυτότητα⁵¹.

Το πρώτο έργο που συναντά ο επισκέπτης της έκθεσης είναι ο πίνακας του Delacroix (1798-1863). Ο τίτλος του έργου είναι «Επεισόδιο του Ελληνικού Αγώνα» και φιλοτεχνήθηκε το 1856. Ο στόχος του έργου είναι η αποτύπωση και η έκφραση του ανανεωτικού πνεύματος στο ρομαντισμό.

Ο επισκέπτης προχωρώντας στην κεντρική αίθουσα αντικρίζει δύο ελαιογραφίες του Βρυζάκη. Η πρώτη είναι η «Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί τη σημαία της Επανάστασης (1861) και η «Η Ελλάς ευγνωμονούσα» (1885). Με το πρώτο έργο επιχειρείται η σύνδεση της Επανάστασης με τη θρησκεία. Το δεύτερο έργο λειτουργεί ως αλληγορία, όπου η Ελλάδα, η οποία είναι απελευθερωμένη γέρνει το κεφάλι της απλώνοντας τα χέρια της με σκοπό να δηλώσει την ευγνωμοσύνη της. Το συγκεκριμένο έργο είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως ένα μνημείο που συμβολίζει την ειρήνη⁵². Τα έργα του Θεόδωρου Βρυζάκη στην έκθεση κατέχουν σημαντική θέση, καθώς το σύνολο των έργων του που εκτίθενται είναι έντεκα. Η επιλογή του πλήθους των έργων του συγκεκριμένου καλλιτέχνη οφείλεται στο γεγονός ότι μέσω αυτών είναι δυνατή η διαμόρφωση μίας ιδεαλιστικής στάσης για την Επανάσταση⁵³.

Το επόμενο έργο που συναντά ο επισκέπτης είναι του Νικόλαου Γύζη (1842-1901), «Η καταστροφή των Ψαρών» (περίπου μεταξύ 1896-1898). Έμπνευση για το συγκεκριμένο έργο αποτέλεσε το ομώνυμο ποίημα του Διονυσίου Σολωμού⁵⁴.

Το έργο του Βρυζάκη «Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι» αποτελεί ένα σημαντικό πίνακα. Ο πίνακας αναφέρεται στην άφιξη του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι τον Ιανουάριο 1824, όπου τον υποδέχθηκε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Η σκηνή του πίνακα υποδεικνύει τη δημοτικότητα που κατείχε ο ποιητής και αποδεικνύεται από την υποδοχή που οργανώθηκε από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ιδιαίτερη μνεία για το γεγονός

⁵¹Μ. Λαμπράκη-Πλάκα και Μ. Κατσανάκη, ο.π σ.23.

⁵²Μ. Λαμπράκη-Πλάκα - Μ. Κατσανάκη, ο.π σ. 25.

⁵³Α. Παληκίδης, Τέχνη & ιστορική συνείδηση στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, Gutenberg, Αθήνα 2021, σ. 185.

⁵⁴Ο.π. σ. 26

έγινε από τις εφημερίδες της εποχής, οι οποίες ανέφεραν την υποδοχή του ποιητή από τους κατοίκους ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για τον ρόλο του στον Αγώνα του ελληνικού έθνους⁵⁵.

Ο επισκέπτης προχωρώντας στην έκθεση αντικρίζει το έργο του Θεόδωρου Βρυζάκη με τίτλο «Η έξοδος του Μεσολογγίου» (1853). Το θέμα του πίνακα αναφέρεται στην ηρωική έξοδο των κατοίκων του Μεσολογγίου, αλλά και στην κατάληξη της πολιορκίας, που έγινε το βράδυ της 10^{ης} Απριλίου 1826. Η πίστη των Ελλήνων αντιπροσωπεύεται από τον ένθρονο Παντοκράτορα, που βρίσκεται στο μέσο του πίνακα περικλειόμενος από ένα χρυσό σύννεφο να ευλογεί τους αγωνιστές. Οι άγγελοι κρατούν κλαδιά βαΐων και στεφάνους δάφνης με σκοπό να τα δώσουν στους ήρωες⁵⁶.

Το επόμενο έργο της έκθεσης είναι «Το στρατόπεδο του Καραϊσκάκη» φιλοτεχνημένο από τον Βρυζάκη (1855). Ο πίνακας αναφέρεται στη μάχη στον Ανάλατο το 1827, όπου οι Έλληνες προετοιμαζόταν να καταλάβουν την Ακρόπολη, που είχε πολιορκηθεί από τους Τούρκους. Ο ζωγράφος παρουσιάζει στο έργο του Έλληνες πολεμιστές, αλλά και κάποιους φιλέλληνες αξιωματικούς να ετοιμάζονται να επιτεθούν. Η συνύπαρξη Ελλήνων και φιλελλήνων στο συγκεκριμένο έργο υποδεικνύει την υποστήριξη του Αγώνα από τους φιλέλληνες. Η υποστήριξη αυτή λειτούργησε εμπνευστικά προς τους⁵⁷.

Ο κατάλογος της έκθεσης της Εθνικής Πινακοθήκης κάνουν ιδιαίτερη μνεία στον Ιωάννη Κωλέττη, που έχει χαρακτηριστεί ως προστάτης των τεχνών από την εφημερίδα «Αιών»⁵⁸. Στα έργα του Κριεζή (1813- μετά το 1877) πρωταγωνιστούν οπλαρχηγοί και αγωνίστριες. Το ίδιο μοτίβο ακολουθείται και από το Nicolas Louis Francois Gosse (1787-1878) με το έργο του «Μάχη της Ακρόπολης» (1827), όπου παρουσιάζεται η Ασήμω Λιδωρίκη. Ο Ιταλός ζωγράφος Francesco Pige (1822-1862) παρουσιάζει στο έργο του «Ο θάνατος του Ζακυνθινού αγωνιστή Σπύρου Δαγγλιόστρου» (1831) το θανούντα ήρωα με σκοπό να προσδώσει στο πρόσωπό του ανδρεία και αποφασιστικότητα⁵⁹.

Ο ναυτικός αγώνας των Ελλήνων αγωνιστών υπήρξε πηγή έμπνευσης για τους καλλιτέχνες. Ο ζωγράφος Ivan Aivasowsky (1817-1900) το 1881 φιλοτέχνησε το έργο με τίτλο «Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη». Ο πίνακας έχει σκοπό να

⁵⁵Ο.π. σ. 26

⁵⁶ό.π., σ.239.

⁵⁷ό.π., σ.28.

⁵⁸Α. Παληκίδης, σ.184

⁵⁹Μ. Λαμπράκη-Πλλάκα, Μ. Κατσανάκη.π., σ.32.

αποτυπώσει ένα από τα γεγονότα που συνέβησαν στο λιμάνι της Χίου και συνετέλεσαν στο αποτέλεσμα του αγώνα. Ο τρόπος με τον οποίο έχει φιλοτεχνηθεί ο πίνακας αφήνει στο θεατή την εντύπωση ότι συμμετέχει στα γεγονότα. Η τουρκική φλεγόμενη ναυαρχίδα σε συνδυασμό με την εικόνα της βάρκας του Κανάρη να απομακρύνεται προς τη δεξιά πλευρά του πίνακα και να τέμνεται από το πλαίσιο του εντείνει αυτή την αίσθηση του θεατή⁶⁰.

Το 1895 ο Νικόλαος Γύζης φιλοτέχνησε τον πίνακα με τίτλο «Μετά την καταστροφή». Ο καλλιτέχνης εμπνεύστηκε από τα γεγονότα του 1824, τα οποία σχετίζονταν με τον αφανισμό των Ψαρών από τους Τούρκους. Η ρεαλιστικότητα του πίνακα είναι σημαντική, αποτυπώνεται η ομιγλώδης νύχτα, η φουρτουνιασμένη θάλασσα του Αιγαίου, καθώς και οι κάτοικοι των Ψαρών στοιβαγμένοι σε μία βάρκα. Οι κάτοικοι έχουν στα χέρια τους τα υπάρχοντά τους, κυρίως κειμήλια. Οι κάτοικοι από εκτοπισμένοι ανάγονται σε ένα δυναμικό σύμβολο αγωνιστικότητας και υπεράσπισης των αξιών και των ιδανικών του αγώνα⁶¹.

Σημαντικό μέρος της έκθεσης αποτελούν οι προσωπογραφίες των αγωνιστών. Ο Βαυαρός ανθυπολοχαγός Καρλ Κρατσάιζεν (1874 – 1878) είναι εκείνος ο οποίος φρόντισε για τη λιθογράφιση των έργων των προσωπογραφιών.

⁶⁰Ο.π., σ. 33.

⁶¹Ο.π., σ. 34.

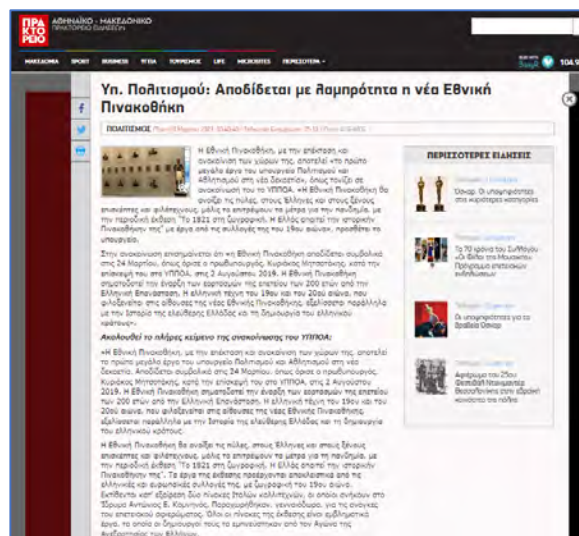
Κεφάλαιο 3. Κριτική ανάλυση της έκθεσης

3.1 Η έκθεση στον εθνικό, τοπικό και διεθνή ηλεκτρονικό Τύπο

Η περιοδική έκθεση στην Εθνική Πινακοθήκη αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τον ηλεκτρονικό Τύπο εθνικής, τοπικής, καθώς και διεθνούς εμβέλειας. Παρατηρείται ότι σε ορισμένα από τα άρθρα που δημοσιεύθηκαν βασικό σημείο αναφοράς αποτελεί η επαναλειτουργία της Εθνικής Πινακοθήκης, ενώ η περιοδική έκθεση και ο συμβολισμός αυτής έχει δευτερεύουσα σημασία.

Η αναζήτηση των άρθρων που αναφέρονται στην έκθεση πραγματοποιήθηκε με λέξεις κλειδιά μέσω του διαδικτύου⁶². Οι λέξεις αφορούσαν τόσο τον τίτλο της έκθεσης όσο και την Εθνική Πινακοθήκη. Τα περισσότερα από τα αποτελέσματα που επέστρεψε η αναζήτηση αφορούσαν ιστοτόπους ενημέρωσης εθνικής και τοπικής εμβέλειας. Οι ξενόγλωσσοι ιστότοποι, που φιλοξένησαν άρθρα σχετικά με την έκθεση αποτελούν επί της ουσίας τουριστικούς οδηγούς της Ελλάδας.

Σημείο αναφοράς για καθένα από τα άρθρα που εντοπίστηκαν στο διαδίκτυο αποτελεί το δελτίο τύπου που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα της Εθνικής Πινακοθήκης⁶³. Το Αθηναϊκό και Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, το οποίο αποτελεί ένα από τα περισσότερο δημοφιλή και σημαντικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, δίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρουσίαση της έναρξης λειτουργίας της Εθνικής Πινακοθήκης, αξιοποιώντας παράλληλα αποσπάσματα της ανακοίνωσης του Υπουργείου Πολιτισμού και παραθέτοντας την αυτoύσια. Ο στόχος του συγκεκριμένου άρθρου είναι η ενημέρωση των αναγνωστών για την επαναλειτουργία της Πινακοθήκης παραθέτοντας στοιχεία σχετικά με το κόστος ανακαίνισης ή την ιστορία της. Αναλυτικότερα, το κείμενο

Εικόνα 1: Στιγμιότυπο μέρους του άρθρου του Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων, αφιερωμένο στην επαναλειτουργία της Εθνικής Πινακοθήκης.

⁶² Οι ιστότοποι που παρουσιάζονται στην παρούσα πτυχιακή εργασία είναι ενδεικτικοί και επιλέχθηκαν βάσει της επισκεψιμότητάς τους ή με τυχαία επιλογή, καθώς δεν είναι δυνατή η αναλυτική διαπραγμάτευση όλων των ιστοτόπων.

⁶³ <https://www.nationalgallery.gr/el/periodikes-ektheseis/arheio/ethnikh-pinakothhki/2001-2013/1686-%CF%84%CE%BF-1821-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE.html> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

επιμερίζεται σε έξι βασικές ενότητες, οι οποίες τιτλοφορούνται ως εξής: «Ακολουθεί το πλήρες κείμενο της ανακοίνωσης του ΥΠΠΟΑ:», «Η νέα Εθνική Πινακοθήκη», «Χρονικό του έργου επέκτασης και ανακαίνισης», «Σχεδιασμός», «Κόστος κατασκευής», «Η ιστορία της Εθνικής Πινακοθήκης»⁶⁴. Παρατηρείται ότι αν και το άρθρο διαπραγματεύεται την εικαστική έκθεση που ήταν αφιερωμένη στην επέτειο των διακοσίων ετών από την Ελληνική Επανάσταση, στην ουσία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο χρονικό επαναλειτουργίας της Εθνικής Πινακοθήκης. Επιπλέον, το φωτογραφικό υλικό που παρουσιάζεται περιορίζεται στην εικόνα που περιλαμβάνεται στο δελτίο τύπου του Υπουργείου Πολιτισμού σε σχέση με την έκθεση⁶⁵. Η επαναλειτουργία της Εθνικής Πινακοθήκης φαίνεται να κατέχει σημαντικό ρόλο σε ποικίλα επίπεδα, όπως για παράδειγμα πολιτικό, ανάπτυξης, πολιτισμικό και οικονομικό-

Ωστόσο, στην εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» η προσέγγιση που υιοθετείται είναι εκ διαμέτρου αντίθετη⁶⁶. Δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στα έργα που παρουσιάζονται στην περιοδική έκθεση και όχι τόσο στην επαναλειτουργία της πινακοθήκης. Βέβαια, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο αναφερόμενο άρθρο αναφέρονται ονομαστικά και αναλυτικά οι επίσημοι καλεσμένοι των εγκαινίων της Εθνικής Πινακοθήκης. Το έργο της επαναλειτουργίας της Εθνικής Πινακοθήκης έχει σημαντικές πολιτιστικές, πολιτικές και ιστορικές προεκτάσεις, οι οποίες συνδέονται σε συμβολικό και ιδεολογικό επίπεδο με την επέτειο των διακοσίων ετών από την Ελληνική Επανάσταση. Η Εθνική Πινακοθήκη ως ένα σύμβολο πολιτισμού και ιστορίας συνδέθηκε με το σύγχρονο κράτος, το οποίο δίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στο παρελθόν του και μέσω αυτού σχεδιάζει το παρόν και το μέλλον του. Η ιστορική σύνδεση με το παρελθόν εξασφαλίζεται τόσο με την επαναλειτουργία της Πινακοθήκης όσο και με την εικαστική έκθεση, πράγμα το οποίο «σφραγίζεται» σε πολιτικό επίπεδο από τους επίσημους καλεσμένους των εγκαινίων.

⁶⁴<https://www.amna.gr/home/article/538838/Yp-Politismou-Apodidetai-me-lamprotita-i-nea-Ethniki-Pinakothiki--stis-24-Martiou> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁶⁵Ο.π..

⁶⁶<https://www.protothema.gr/greece/article/1107909/ethniki-pinakothiki-ta-11-emvlimatika-erga-tis-epanastasis-tou-1821/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022)

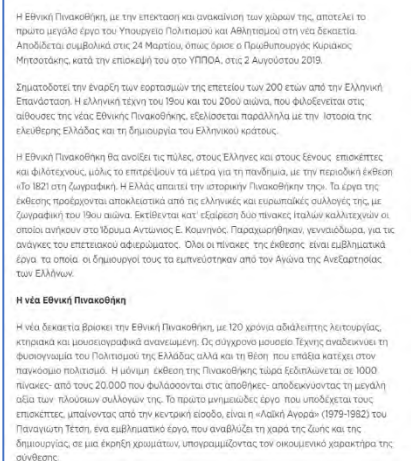

Εικόνα 2: Στιγμιότυπο από το άρθρο της εφημερίδας "Πρώτο Θέμα"

Ο αρθρογράφος προχωρά σε λεπτομερή περιγραφή των έργων που παρουσιάζονται στην έκθεση αναφέροντας στοιχεία όπως είναι για παράδειγμα ο τίτλος του έργου, οι διαστάσεις του, καθώς και τα υλικά από τα οποία φιλοτεχνήθηκε το έργο από τον δημιουργό του. Έπειτα παρέχεται στον αναγνώστη μία λεπτομερής περιγραφή των έργων, ώστε να καταφέρει να «επικοινωνήσει» με την έκθεση και να κατανοήσει τη σημασία των έργων αλλά και την αξία τους για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση.

Η εφημερίδα «Naftemporiki.gr»⁶⁷ ακολουθεί μία διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με τα δύο προηγούμενα μέσα ενημέρωσης. Το ενδιαφέρον στο άρθρο εστιάζεται ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο ανακαινίστηκε η Εθνική Πινακοθήκη, τα σχέδιά της, καθώς και το κόστος της ανακαίνισης. Η Εθνική Πινακοθήκη λειτούργησε για πρώτη φορά το 1900 στο Ζάππειο Μέγαρο, ενώ ήδη από το 1830 υπήρχε η σκέψη για τη δημιουργία ενός χώρου για τη φιλοξενία σημαντικών κειμηλίων και έργων τέχνης. Ο εορτασμός των διακοσίων χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση ενισχύει την αίσθηση της σύνδεσης του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον, την εθνική συνείδηση, καθώς και την αίσθηση της ιστορικής συνέχειας. Επιπλέον, δίδονται πληροφορίες σχετικές με την επιστημονική ομάδα που εργάστηκε για την ανακαίνιση της πινακοθήκης. Η διαφοροποίηση ανάμεσα στο Αθηναϊκό και το Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων έγκειται στο γεγονός ότι ο αρθρογράφος έσπευσε να παραθέσει αρκετές φωτογραφίες από την επίσκεψή του στη πινακοθήκη. Η συγκεκριμένη επιλογή του αρθρογράφου ενδεχομένως να έχει σκοπό να προδιαθέσει τους αναγνώστες να επισκεφθούν την Εθνική Πινακοθήκη.

Η παρουσίαση της Εθνικής Πινακοθήκης και της περιοδικής έκθεσης στην εφημερίδα «Τα Νέα»⁶⁸ δεν διαφέρει ιδιαίτερα από την παρουσίαση της εφημερίδας «Naftemporiki.gr». Το κείμενο είναι πανομοιότυπο, χωρίς να εντοπίζονται μεγάλες διαφοροποιήσεις. Οι μοναδικές διαφοροποιήσεις που προσέχει ο αναγνώστης είναι η διαφορετική επιλογή των εικόνων που συνοδεύουν το άρθρο, οι οποίες σε αυτή την περίπτωση

Εικόνα 3: Στιγμιότυπο από την εφημερίδα "Naftemporiki.gr"

⁶⁷<https://www.naftemporiki.gr/story/1705634/i-anakinismeni-ethniki-pinakothiki-anoigei-tis-pules-tis> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁶⁸<https://www.tanea.gr/2021/03/23/lifearts/i-anakinismeni-ethniki-pinakothiki-anoigei-tis-pyles-tis-stis-24-martiou-me-1-000-pinakes-ki-ekthesi-gia-tin-elliniki-epanastasi/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

είναι πολυάριθμες. Οι εικόνες που παρατίθενται αφορούν τόσο το εσωτερικό της Πινακοθήκης όσο και το εξωτερικό της. Οι εικόνες από το εσωτερικό αφορούν κάποιες από τις μόνιμες συλλογές, όπως και την περιοδική έκθεση αφιερωμένη στην Ελληνική Επανάσταση 1821.

Η εφημερίδα «Capital⁶⁹» ακολουθεί την παρουσίαση των δύο προηγούμενων εφημερίδων, αξιοποιώντας κατά το δυνατό λιγότερες πληροφορίες τόσο για την εθνική πινακοθήκη όσο και για την περιοδική έκθεση. Σε αυτή την περίπτωση διαφαίνεται ότι ο αρθρογράφος ενδιαφέρεται μόνο να παραθέσει ορισμένες πληροφορίες για ένα γεγονός που θεωρείται επίκαιρο και σημαντικό για τον πολιτισμό της χώρας, καθώς και για την ιστορία της.

Η εφημερίδα «Το Έθνος⁷⁰» διαφοροποιείται σε σχέση με τα υπόλοιπα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο αρθρογράφος δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην περιγραφή των προσκεκλημένων στα εγκαίνια της Εθνικής Πινακοθήκης και των εγκαινίων της περιοδικής έκθεσης για τον Αγώνα. Δίνονται λεπτομερείς πληροφορίες για τα πολιτικά πρόσωπα, καθώς και για τις συναντήσεις που πραγματοποίησε ο Πρωθυπουργός και η Υπουργός Πολιτισμού. Επίσης, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο λόγο που εκφωνήθηκε από τον Πρωθυπουργό και την Υπουργό Πολιτισμού. Ο δημοσιογράφος στο άρθρο του επέλεξε να επικεντρωθεί στον πολιτικό αντίκτυπο που έφερε η συγκεκριμένη εκδήλωση, μεταφέροντας μία εικόνα η οποία αποπνέει δυναμισμό και σιγουριά για τους πολίτες της χώρας. Η σύμπτωση της ημέρας του εορτασμού της εθνικής επετείου με τα εγκαίνια της Πινακοθήκης και της έκθεσης για τον Αγώνα του 1821 κρίνεται από την εφημερίδα ως «διαίτερα επιτυχημένη».

Το καθένα από τα άρθρα εστιάζει ιδιαίτερα στην παρουσίαση ενός δημοσιογραφικού ενημερωτικού κειμένου, που σκοπό έχει να πληροφορήσει για την έναρξη λειτουργίας της Εθνικής Πινακοθήκης και δευτερευόντως για την περιοδική έκθεση για το 1821. Επίσης, δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στις προσωπικότητες που επισκέφθηκαν την έκθεση

Εικόνα 4: Στιγμιότυπο από το άρθρο της εφημερίδας "ΕΘΝΟΣ"

⁶⁹<https://www.capital.gr/epikairota/3534826/-panetoimi-i-ethniki-pinakothiki-na-upodextei-to-koino-otan-anoixoun-ta-mouseia> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷⁰<https://www.ethnos.gr/Politics/article/150912/25hmartioy1821sthnkibotothstexnhsoiprosopikothtespoytimoynthnepanastash> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

και όχι στα ίδια τα έργα της έκθεσης. Οι αρθρογράφοι μέσω των άρθρων τους παρουσίασαν όχι μόνο τα εγκαίνια της Πινακοθήκης και της περιοδικής έκθεσης, αλλά και τις πολιτικές προσωπικότητες που συμμετείχαν σε αυτά. Η Εθνική Πινακοθήκη συνδέεται με το ελληνικό κράτος, εφόσον αποτέλεσε προτεραιότητα ήδη από το 1830 για να φτάσει το 1900 και να λειτουργήσει για πρώτη φορά. Η επαναλειτουργία της Εθνικής Πινακοθήκης έχει συμβολικό χαρακτήρα, καθώς συνδέεται με το σημερινό ελληνικό κράτος, ενώ παράλληλα σηματοδοτεί τη συνέχειά του στο χρόνο. Βέβαια, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι αρθρογράφοι ενσωματώνουν αρκετές φωτογραφίες από την περιοδική έκθεση ή από την Πινακοθήκη προδιαθέτοντας τον αναγνώστη να την επισκεφθεί.

Οι εφημερίδες τοπικού χαρακτήρα ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με το κομμάτι της τέχνης και των έργων που φιλοξενούνται στην Εθνική Πινακοθήκη και στην περιοδική έκθεση. Αρχικά, η ιστοσελίδα «Ο αναγνώστης⁷¹» επιχειρεί μία ολιστική προσέγγιση της περιοδικής έκθεσης. Η παρουσίαση της έκθεσης πλαισιώνεται από το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου της Ελληνικής Επανάστασης, ενώ γίνεται αναφορά στην ιστορική ζωγραφική και στους φιλέλληνες καλλιτέχνες. Αναλύονται ποικίλες πτυχές της ιστορικής ζωγραφικής και ο τρόπος με τον οποίο αυτή επηρέασε την Ελληνική Επανάσταση. Ακολουθώς παρουσιάζονται ορισμένα από τα έργα της έκθεσης σε συνδυασμό με άλλα έργα που φιλοξενούνται στη μόνιμη συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης. Η τέχνη στο άρθρο προσεγγίζεται από ποικίλες πτυχές: ως ιστορικό τεκμήριο, ως τέχνη και ως μέσο επικοινωνίας. Η τέχνη αναδεικνύεται ως κοινωνός ενός σημαντικού ιστορικού και κοινωνικού γεγονότος, της Ελληνικής Επανάστασης.

⁷¹<https://www.oanagnostis.gr/quot-i-ellas-apaitei-tin-istorikin-pinakothikin-tis-quot-to-1821-kai-oi-ellines-zografoi-tis-marinas-lampraki-plaka/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

Ο ιστότοπος «youfly.com⁷²» εστιάζει στην παρουσίαση των έργων τέχνης που φιλοξενούνται στην έκθεση της Πινακοθήκης. Ο αρθρογράφος παρουσιάζει ένα σύντομο ιστορικό της Εθνικής Πινακοθήκης και έπειτα επικεντρώνεται στη λεπτομερή παρουσίαση των έργων που φιλοξενούνται στην έκθεση. Κάθε έργο συνοδεύεται με λεπτομερή περιγραφή, ώστε ο αναγνώστης να λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες για το εικαστικό έργο και να καταφέρει να το «αναγνώσει ως «μάρτυρα» της ιστορίας και ως τμήμα της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διαφοροποίηση της παρουσίασης των έργων σε σχέση με τον προηγούμενο αρθρογράφο έγκειται στο γεγονός ότι σε αυτή την περίπτωση δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην επεξήγηση των έργων και των μορφών που αναπαρίστανται παρά στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής ή στην ιστορική ζωγραφική.

1. Η Ελλάς ευγυνωμούσα

Η Ελλάς ευγυνωμούσα (1858) αλληγορία στην οποία η ελευθερωμένη πλέον Ελλάδα, λυσίκωμη, δακνοστεφής, με μακρά λευκά αρχαιοπρεπές ένδυμα, ανυπόδητη, συνάγει υπό τη σκέπη της ανεξαρτήτως τα φυσικά και πνευματικά τέκνα της που προστάξιμασαν και υπηρέτησαν την Επανάσταση – από τον Κόραη, τον Ρήγα, τον Μιχαήλ Βόδα Σούτζα και τους Υψηλάντηδες έως την Μπουπουλίνα, τον Μιαούλη, τον Παπαφλέσσα, τον Καραϊσκάκη, τον Κολοκοτρώνη, τον Μαυροκορδάτο, τον Καποδίστρια και τον Λόρδο Byron. Γαλήνια και σαφάρη, η Ελλάδα κλίνει την κεφαλή, τανύζει τα χέρια και τους αποτίει την οφειλόμενη ευγνώμονα τιμή. Είναι αληθινό μνημείο εθνικής ομόνοιας. Συμπυκνώνει, ασφαλών, την έννοια της Παλιγγενεσίας, μία έννοια καθοριστική, με την πατρίδα να παριάνεται ως την αρχαία Ελλάδα που αναγεννάται ως νέα χώρα στην Επανάσταση του 1821 που τη λύτρωσε από τα μακραίωνα δεσμά.

Εικόνα 5: Στιγμιότυπο από τον ιστότοπο "youfly.com"

Η εφημερίδα «Νεολόγος Αττικής: η εφημερίδα της πόλης⁷³» ακολουθεί μία κάπως διαφορετική προσέγγιση για την παρουσίαση των έργων. Η παρουσίαση των έργων είναι λιτή, καθώς τα στοιχεία που δίνονται από τον αρθρογράφο είναι ο τίτλος του έργου, το όνομα του καλλιτέχνη, καθώς και τα υλικά από τα οποία φιλοτεχνήθηκε το έργο. Ο αναγνώστης καλείται να μπει σε μία διαδικασία ερμηνείας των έργων, εφόσον τα έργα δεν συνοδεύονται από κάποια περιγραφή. Ανάλογη είναι και η προσέγγιση του ιστότοπου «alphafreepress.gr⁷⁴», του «Τύπου Ηπείρου⁷⁵», καθώς και της «Αρχαϊκής Πολιτείας⁷⁶».

Ωστόσο, ο ιστότοπος «voria.gr⁷⁷» προχωρά σε μία λεπτομερή παρουσίαση των «11 εμβληματικών έργων της Επανάστασης του 1821 στην Εθνική Πινακοθήκη», όπως

⁷²<https://youfly.com/arts/ethniki-pinakothiki-ta-11-erga-technis-gia-tin-epanastasi-tou-1821/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷³<https://neologosattikis.gr/proti-selida/ethniki-pinakothiki-ta-11-simantika-erga-tis-epanastasi-tou-1821-foto/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷⁴<https://www.alphafreepress.gr/2021/04/12/elliniki-epanastasi/1821-zografiki-9-emvlimatika-erga/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷⁵<https://typosepeirou.gr/?p=394389> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷⁶<https://politeianews.gr/ethniki-pinakothiki-ta-11-simantika-erga-tis-epanastasi-tou-1821/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

⁷⁷<https://www.voria.gr/article/ta-11-emvlimatika-erga-tis-epanastasi-tou-1821-stin-ethniki-pinakothiki> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

αναφέρεται χαρακτηριστικά. Ο συγγραφέας του άρθρου προχωρά σε αναλυτική περιγραφή των έργων με τη χρήση εκλαϊκευμένου λόγου. Φαίνεται ότι σκοπός του είναι κυρίως η παρουσίαση των έργων τέχνης και η σημασία που έχουν στον εορτασμό της επετείου της επανάστασης σήμερα.

Ο ιστότοπος «agrinionews.gr⁷⁸» παραθέτει μία λεπτομερή περιγραφή των έργων που φιλοξενούνται στην έκθεση. Η περιγραφή είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως πλήρης, εφόσον παρατίθενται τα πλήρη στοιχεία κάθε έργου, όπως είναι το ονοματεπώνυμο του ζωγράφου, η ημερομηνία που φιλοτεχνήθηκε, τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και ο τίτλος του έργου. Στη συνέχεια ο συγγραφέας προχωρά σε μία μεστή περιγραφή των έργων.

Η παρουσίαση της έκθεσης της Εθνικής Πινακοθήκης στον Τύπο φαίνεται να κατέχει διαφορετικό ρόλο ανάλογα με την εμβέλεια του κάθε μέσου. Οι εφημερίδες εθνικής εμβέλειας, επέλεξαν τη σύντομη παρουσίαση της έκθεσης. Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στα εγκαίνια και στα πολιτικά πρόσωπα που επισκέφθηκαν την έκθεση. Ο- τοπικός τύπος εστιάζει το ενδιαφέρον του στην παρουσίαση των έργων τα οποία εκτίθενται.

⁷⁸<https://www.agrinionews.gr/ethniki-pinakothiki-ayta-ta-11-exairetika-erga-eidan-oi-ypsiloi-proskeklimenoi-to-mesologi-se-dyo/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

Συμπεράσματα

Ο εορτασμός των διακοσίων χρόνων από την Επανάσταση του 1821 για το ελληνικό κράτος αποτέλεσε ένα σημαντικό γεγονός, το οποίο πλαισιώθηκε από εκδηλώσεις μνήμης. Η κεντρική εκδήλωση που διοργανώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού αφορούσε στην έναρξη λειτουργίας της περιοδικής έκθεσης εικαστικών έργων αφιερωμένη στον Αγώνα του 1821. Παράλληλα με την έκθεση εγκαινιάστηκε η Εθνική Πινακοθήκη, η οποία επαναλειτούργησε μετά από αρκετά χρόνια. Η Εθνική Πινακοθήκη ιδρύθηκε το 1900 από τον Αλέξανδρο Σούτσο. Επρόκειτο για μια εκδήλωση υψηλής πολιτιστικής και πολιτικής αξίας. Πολιτιστικής γιατί η εγκαινιάστηκε το νέο κτήριο της Εθνικής Πινακοθήκης, ένα μουσείο τέχνης, το οποίο είναι απαραίτητο για τη στέγαση των έργων τέχνης.

Η Πινακοθήκη για το ελληνικό κράτος συμβολίζει μία νέα εποχή, όπου η Ελλάδα συνεχίζει την ιστορική της πορεία. Η λειτουργία της Πινακοθήκης συμβολικά χαράσσει την ιστορική πορεία της χώρας από το παρελθόν έως και το παρόν με το βλέμμα στραμμένο προς το μέλλον. Η μνήμη ενέχει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και στην ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας.

Η έκθεση ζωγραφικής αφιερωμένη στην Ελληνική Επανάσταση 1821 ενέχει σημαντικό συμβολικό ρόλο για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση. Τα εγκαίνια της έκθεσης και της Πινακοθήκης πραγματοποιήθηκαν από κοινού την ίδια ημέρα. Επίσημοι προσκεκλημένοι της εκδήλωσης ήταν πολιτικοί αρχηγοί διαφόρων κρατών. Οι προσωπικότητες που τίμησαν με την παρουσία τους τα εγκαίνια της Πινακοθήκης και της περιοδικής έκθεσης, χαιρέτησαν την προσπάθεια δημιουργίας ενός κέντρου τέχνης.

Η έκθεση φιλοξένησε έργα τα οποία ανήκαν στη συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης, αλλά και έργα τα οποία άλλοι φορείς ή ιδιώτες παραχώρησαν στην Πινακοθήκη για την περιοδική έκθεση. Τα έργα που παρουσιάστηκαν σε σύνολο έφτασαν τα τριάντα τέσσερα εκ των οποίων τα δώδεκα αποτελούσαν ιδιοκτησία της Πινακοθήκης και πιο συγκεκριμένα προέρχονται από το μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου. Τα έργα που εκτέθηκαν είναι ποικίλα και βασικός στόχος ήταν η σύνδεση της ελληνικής επανάστασης με το παρόν, συνδέοντας κατά κάποιον τρόπο μέσω των έργων την ιστορική συνέχεια του ελληνικού κράτους. Οι πίνακες που επιλέχθηκαν να εκτεθούν φιλοτεχνήθηκαν τόσο από Έλληνες καλλιτέχνες όσο και από φιλέλληνες.

Οι επιμελητές της έκθεσης υποστήριξαν ότι η έκθεση θα αποτελούσε έναυσμα για τη μελέτη και την επαναδιατύπωση σκέψεων σχετικών με τα έργα. Ωστόσο, αυτό που παρατηρήθηκε κατά την επιτόπια επίσκεψη από τον γράφοντα στην έκθεση, καθώς και από τη σχετική βιβλιογραφία, η αίσθηση που δημιουργείται στον επισκέπτη είναι εντελώς διαφορετική. Εισερχόμενος ο επισκέπτης στην έκθεση αντικρίζει μία σειρά από εικαστικά έργα. Σύντομα γίνεται αντιληπτό ότι η σειρά των έργων δεν σχετίζεται με τη θεματολογία ή με τη χρονολογία που αυτά φιλοτεχνήθηκαν. Ο καθένας από τους πίνακες που εκτίθενται είναι γνώριμοι για τους περισσότερους από τους επισκέπτες, καθώς πρόκειται για έργα τα οποία συχνά συναντώνται στα σχολικά εγχειρίδια. Τα έντονα χρώματα των πινάκων, καθώς και η έντονη κίνηση που κυριαρχεί σε όλα τα εκθέματα ήταν ικανά να εισαγάγουν τον θεατή στα γεγονότα, όπως αυτά αποτυπώθηκαν ότι συνέβησαν εκείνη την περίοδο. Βέβαια είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα έργα που εκτέθηκαν φιλοτεχνήθηκαν με τόση προσοχή που σε όλους τους πίνακες είναι διάχυτα τα συναισθήματα των πρωταγωνιστών, μεταξύ των οποίων είναι η αποφασιστικότητα, η ανδρεία, η απόγνωση και παράλληλα η ελπίδα για το μέλλον, κ.ά..

Η προβολή των εγκαινίων της Εθνικής Πινακοθήκης και της έκθεσης αφιερωμένης στο 1821 έτυχε μεγάλης προσοχής από τα εθνικά τοπικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το επικοινωνιακό πλαίσιο που κυριάρχησε είναι η κάλυψη ενός επίκαιρου γεγονότος, αυτού των εγκαινίων της Πινακοθήκης και των σημαντικών πολιτικών προσώπων που συμμετείχαν στην εκδήλωση. Τα εγκαινία και η έναρξη λειτουργίας της έκθεσης αποτέλεσε δευτερεύον θέμα για τα μέσα. Ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνήθηκε από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης το γεγονός των εγκαινίων της Πινακοθήκης και της έκθεσης διαφοροποιείται αρκετά από το δελτίο τύπου που εκδόθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού. Το δελτίο τύπου δίδει ιδιαίτερη βαρύτητα και στα δύο γεγονότα, των εγκαινίων της Πινακοθήκης, καθώς και των εγκαινίων της έκθεσης. Ωστόσο, οι εφημερίδες προσπάθησαν να καλύψουν ένα σημαντικό πολιτιστικό και κατά επέκταση πολιτικό γεγονός, με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών της χώρας. Η περίοδος κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η έκθεση και τα εγκαινία της Πινακοθήκης ήταν δύσκολη για τους Έλληνες, καθώς διένυαν μία περίοδο οικονομικής ύφεσης, λόγω της πανδημίας της Covid-19 και άλλων παραγόντων.

Τα εγκαινία της Εθνικής Πινακοθήκης και πιο συγκεκριμένα τα εγκαινία της έκθεσης για την Επανάσταση του 1821 αποτέλεσαν ορόσημο για τη μελλοντική ευημερία της χώρας και για τη συνέχειά της στο ιστορικό μέλλον. Η πλαισίωση της εκδήλωσης από πολιτικές και άλλες προσωπικότητες, καθώς και η διάσταση που δόθηκε μέσα από τα Μέσα Μαζικής

Ενημέρωσης, αποτελούν σημαντικοί παράγοντες για την προώθηση και την ενίσχυση της συνοχής του εθνικού κράτους και της συνέχισής του στο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- Βακαλόπουλος Απ. και Λυδάκης Στ., Έλληνες Ζωγράφοι, Ι, Μέλισσα, Αθήνα 1972
- Θεοδωρίδης Π., «Προσωπική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ιδιότητα του πολίτη», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας* 5, 2001
- Κασιμάτη Μ., Τέχνη και Πολιτισμός στην νέα Ελλάδα, Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου σε συνεργασία με το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα-Μόναχο 2000
- Κουλούρη Χ., Φουστανέλες και χλαμύδες, Ιστορική μνήμη και εθνική ταυτότητα 1821-1930, Αθήνα 2021.
- Κωτίδης Α., Η ζωγραφική του 19ου αιώνα, Ελληνική Τέχνη, Αθήνα 1995
- Λαμπράκη-Πλάκα Μ. και Κατσανάκη Μ., «Το 1821 στη Ζωγραφική ‘Η Ελλάς απαιτεί την ιστορικήν πινακοθήκην της’» Αθήνα 2021
- Λιάκος Α., « Τι είναι «μνήμη»;», στο Το παρελθόν στο παρόν: μνήμη, ιστορία και αρχαιότητα στη σύγχρονη Ελλάδα, Επιμέλεια: Ν. Παπαδημητρίου και Α. Αναγνώστοπουλος, Αθήνα 2017
- Λυδάκης Σ., Η Ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16ος-20ος αιώνας). Αθήνα 1976
- Μάλαμα Α., Μνημειακή ζωγραφική στην Αθήνα του 19ου αι., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), 2005
- Μυκονιάτης Γ. Η., Το εικοσιένα στη ζωγραφική : συμβολή στη μελέτη της εικονογραφίας του αγώνα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, Θεσσαλονίκη 1979
- Παληκίδης Α., Τέχνη & ιστορική συνείδηση στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, Gutenberg, Αθήνα 2021
- Παπανικολάου Μ., Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα. Ζωγραφική - Γλυπτική, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2005.
- Σακελλαρίου Μ., Θέματα νέας ελληνικής ιστορίας, Ηρόδοτος, Αθήνα 2011
- Σκοπετέα Έλλη, Η Δύση της Ανατολής. Εικόνες από το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Γνώση, Αθήνα 1992
- Σπάρο Ο., Η Ελληνική Επανάσταση και η Ρωσία, Μπάυρον, Αθήνα 1997

Σταυρίδης Σ., «Η σχέση χώρου και χρόνου στη συλλογική μνήμη», στο Μνήμη και εμπειρία του χώρου, Επιμέλεια: Σ. Σταυρίδης, Αθήνα 2006

Χαριτάκης Γεώργιος, Η Εκατονταετηρίς της Επανάστασεως, Αθήνα 1921

Ξένη Βιβλιογραφία

Delacroix E., Eugene Delacroix 1798-186, *Paintings, Drawings, and Prints from North American Collections* Metropolitan Museum Of Art, 1991.

Littlejohns R., «Early Romanticism. In D. F. Mahoney», *The Literature of German Romanticism*, Vol. 8, 2004.

Mango C., “Byzantinism and Romantic Hellenism”, inaugural lecture in the Koraes’ Chair of Modern Greek and Byzantine History, Language and Literature, at University of London King's College, October 27th 1964, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 28 [1965], 29-43.

Rolf T., Νεοκλασικισμός και Ρομαντισμός : αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, σχέδιο, 1750-1848. Αθήνα 2008

Wertsch J. V., και H. L. Roediger, “Collective memory: Conceptual foundations and theoretical approaches”. *Memory*, 16(3), 318–326.

Ιστότοποι

<http://wp-content/uploads/2021/07/EPANASTASH.pdf>

<http://www.hellenicaworld.com/Art/Paintings/en/NicolasLouisFrancoisGosse.html>

https://artsandculture.google.com/story/qwUR_CwzoLmYIA

<https://neologosattikis.gr/proti-selida/ethniki-pinakothiki-ta-11-simantika-erga-tis-epanastasis-tou-1821-foto/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://politeianews.gr/ethniki-pinakothiki-ta-11-simantika-erga-tis-epanastasis-tou-1821/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://tyrosepeirou.gr/?p=394389> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022)

<https://www.agrinionews.gr/ethniki-pinakothiki-ayta-ta-11-exairetika-erga-eidan-oi-ypsiloi-proskeklimenoi-to-mesologgi-se-dyo/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.alphafreepress.gr/2021/04/12/elliniki-epanastasi/1821-zografiki-9-emvlimatika-erga/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022)

<https://www.amna.gr/home/article/538838/Υπ-Politismou-Apodidetai-me-lamprotita-i-nea-Ethniki-Pinakothiki--stis-24-Martiou> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.capital.gr/epikairota/3534826/-panetoimi-i-ethniki-pinakothiki-na-upodextei-to-koino-otan-anoixoun-ta-mouseia> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.eefshp.org/thanatos-toy-markoy-mpotsari-ludovico-lipparini-sto-moyseio-filellinismoy/>

<https://www.ethnos.gr/Politics/article/150912/25hmartioy1821sthnkibotothstexnhsoiprosopikothte-sroytimoynthnepanastash> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.hba.gr/info/Greece2021>

<https://www.naftemporiki.gr/story/1705634/i-anakainismeni-ethniki-pinakothiki-anoigei-tis-pules-tis> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.nationalgallery.gr/el/periodikes-ektheseis/arheio/ethnikh-pinakothiki/2001-2013/1686-%CF%84%CE%BF-1821-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE.html> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/category/the-years-of-othon%E2%80%99s-reign/istoriki-zographiki.html>

<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/pitze-phrantsesko.html>

<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/margaritis-georgios.html>

<https://www.oanagnostis.gr/quot-i-ellas-apaitei-tin-istorikin-pinakothikin-tis-quot-to-1821-kai-oi-ellines-zografoi-tis-marinas-lampraki-plaka/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022).

<https://www.protothema.gr/greece/article/1107909/ethniki-pinakothiki-ta-11-emvlimatika-erga-tis-epanastasis-tou-1821/> (Ημερομηνία προσπέλασης 15/06/2022)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Κατάλογος έκθεσης Εθνικής Πινακοθήκης για την επέτειο των 200 ετών της Ελληνικής Επανάστασης 1821

1. **Ιωάννης Αλταμούρας** (1852-1878), Η Ναυμαχία Ρίου – Αντιρρίου, 1874. Λάδι σε μουσαμά, 59 x 115 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. Έργου 213.
2. **Κωνσταντίνος Βολονάκης** (1837-1907), Η έξοδος του Άρεως, 1898. Λάδι σε μουσαμά, 110 x 191 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. Έργου 1483.
3. **Κωνσταντίνος Βολονάκης** (1837-1907). Νυχτερινή πυρπόληση τουρκικού πολεμικού πλοίου, π.1890. Λάδι σε μουσαμά, 70 x 110 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. Έργου 224
4. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Η Ελλάς ευγνωμονούσα, 1858. Λάδι σε μουσαμά. 215 x 157 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Κληροδότημα Μαρίας Υψηλάντη αρ. Έργου 3202
5. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί τη σημαία της Επανάστασης, 1861. Λάδι σε μουσαμά, 164 x 126 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. Έργου 537
6. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι, 1861. Λάδι σε μουσαμά, 115 x 213 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 1298.
7. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Η Έξοδος του μεσολογγίου, 1853. Λάδι σε μουσαμά, 169 x 127 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 5446.
8. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Το Στρατόπεδο του Καραϊσκάκη, 1855. Λάδι σε μουσαμά, 145 x 178 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 493.
9. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Δυο πολεμιστές, 1855. Λάδι σε μουσαμά, 67 x 79 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 724.

10. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Πολεμική σκηνή, 1853. Λάδι σε μουσαμά, 81 x 106 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 193.
11. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Αυτοπροσωπογραφία, 1838. Λάδι σε μουσαμά, 41 x 32 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πολυτεχνείου αρ. έργου 1036.
12. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Προσωπογραφία Αναγνωστόπουλου. Λάδι σε μουσαμά, 97 x 70 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 1173.
13. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Ο αποχαιρετισμός στο Σούνιο, 1863. Λάδι σε μουσαμά, 67 x 78 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 772.
14. **Θεόδωρος Βρυζάκης** (1814-1878), Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Λάδι σε μουσαμά, 29 x 22 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 1149.
15. **Νικόλας Γύζης** (1842-1901). Μετά την καταστροφή των Ψαρών, π. 1896-1898. Λάδι σε μουσαμά, 133 x 188 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 460.
16. **Νικόλας Γύζης** (1842-1901). Η Δόξα, π. 1897. Παστέλ σε χαρτί, 38 x 24 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεάν Επαμεινώνδα Σημαντήρα αρ. έργου 1701.
17. **Ανδρέας Κριέζης** (1813- μετά το 1877) Ψαριανός καπετάνιος, π. 1850-1853. Λάδι σε μουσαμά, 95 x 71 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 805.
18. **Γεώργιος Μαργαρίτης** (1814-1884). Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ορμά έφιππος προς την Ακρόπολη, 1844. Λάδι σε μουσαμά, 94 x 117 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 878.
19. **Φίλιππος Μαργαρίτης** (1810-1892). Ο καπετάν Γκούρας, μετα το 1843. Λάδι σε μουσαμά, 98 x 80 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 854.
20. **Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου** (19^{ος} αιώνας), Γεώργιος Καραϊσκος, 1829. Ξυλόγλυπτο (ξύλο ζωγραφισμένο), 74 x 19 x 19 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 6679.

- 21. Διονύσιος Τσόκος** (1820 -1862). Ο θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη π. 1844-1847. Λάδι σε χαρτί επικολλημένο σε μουσαμά, 60 x 80 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 803.
- 22. Διονύσιος Τσόκος** (1820 -1862). Η φυγή από την Πάργα, μετα το 1847. Λάδι σε χαρτί επικολλημένο σε ξύλο, 37 x 47 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 822.
- 23. Ivan Aivasowsky** (1817-1900). Η πυρπόλυση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη, 1881. Λάδι σε μουσαμά, 162 x 223 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά πολυτεχνείου αρ. έργου 277.
- 24. Nicolas Cammillieri** (π. 1798- π. 1856). Τμήμα της ναυμαχίας στο λιμάνι του Ναβαρίνου, 1829, κατά το πρότυπο του George Philip Reinagle. Υδατογραφία και μολύβι σε χαρτί, 51 x 64,5 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 1961.
- 25. Louis Philippe Crepin** (1772-1851)., αποδίδεται στον Η ναυμαχία του Ναυπλίου, μετα το 182. Λάδι σε μουσαμά, 26 x 36,5 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 10511.
- 26. Eugene Delacroix** (1798-1863). Επεισόδιο του Ελληνικού Αγώνα, 1856. Λάδι σε μουσαμά, 66,7 x 81,6 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου. Αγορά του Ελληνικού Δημοσίου με τη συνδρομή των Βασίλη Γουλανδρή και Σταύρου Νιάρχου αρ. έργου 5612.
- 27. Nicolas Louis Francois Gosse** (1787-1878). Η μάχη της Ακρόπολης, 1827. Λάδι σε μουσαμά, 40 x 27,5 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 6870.
- 28. Francesco Pige** (1822-1862). Κυριακούλα Βούλγαρη, σύζυγος Α. Κριεζή, π. 1850-1852. Λάδι σε μουσαμά, 82 x 65 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 762.
- 29. Ludovico Lipparini** (1800-1856) . Ο θάνατος του Λάμπρου Τζαβέλλα, 1840. Λάδι σε μουσαμά, 220 x 170 εκ. ίδρυμα Αντώνιος Ε. Κομνηνός
- 30. Ludovico Lipparini** (1800-1856). Αντώνιος Κριεζής, π. 1850-1852. Λάδι σε μουσαμά, 82 x 66 εκ. . Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη αρ. έργου 761.
- 31. Ludovico Lipparini** (1800-1856). Προσωπογραφία Υδραίας. Λάδι σε μουσαμά, 82 x 65 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 1684.

- 32. Francesco Podesti** (1800-1895). Ο θάνατος του Ζακυνθινού αγωνιστή Σπύρου Δαγγλιόστρου, π. 1831. Λάδι σε μουσαμά. 118 x 170 εκ. Ίδρυμα Αντώνιος Ε. Κομνηνός
- 33. Albert Roberti** (19^{ος} αιώνας). Ιωάννης Κωλέττης, 1840. Λάδι σε μουσαμά, 237x 153 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Δωρεά Πανεπιστημίου αρ. έργου 655.
- 34. Donato Francesco De Vivo** (1834- meta to 1890). Ο θάνατος του Λάμπρου Τζαβέλλα, πριν το 1855. Λάδι σε μουσαμά, 107 x 132 εκ. Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αρ. έργου 6206.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Ο πρώτος καλλιτέχνης από τον κατάλογο των έργων είναι ο Ιωάννης Αλταμούρας (1852-1878). Ο Αλταμούρας γεννήθηκε στη Φλωρεντία από ζωγράφους γονείς τον Ξαβέριο Αλταμούρα και την μητέρα του η οποία είχε καταγωγή από τις Σπέτσες. Το 1857 μετακόμισε στη Ελλάδα και μαθήτευσε δίπλα στο Νικηφόρο Λίτρα. Οι εικόνες που μας προέρχονται από τον Αλταμούρα είναι κατά κύριο λόγο με τη θάλασσα, με το μεταβαλλόμενο ατμοσφαιρικό στοιχείο, την τρικυμιά κ.α.

Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης γεννήθηκε το 1837. Μαθήτευσε δίπλα στο δάσκαλο Πιλότι.⁷⁹ Ο Βολανάκης (1837 – 1907) είναι ένας πολυταξιδεμένος καλλιτέχνης με πολλαπλές επιρροές. Το 1883 εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αθήνα όπου και διορίστηκε στη σχολή κάλων τεχνών. Η ζωγραφική του θεματολογία εκτείνεται στη θεματολογία του τοπιού, του караβιού και της θάλασσας. Η ζωγραφική του συνδέεται με τον ρομαντισμό και κρίθηκε ως τολμηρή εξαιτίας της χρωματικής έξαρσης που τον διακρίνει, η ασυνήθιστα φωτεινή λάμψη των τόνων και η «ολλανδικού» τύπου προοπτική. Συνδέθηκε με τον ιμπρεσιονισμό και το ρεαλισμό.⁸⁰

Κάποιοι από τους ζωγράφους είχαν βιώσει την Επανάσταση και προσωπικά. Ένας από αυτούς είναι ο Θεόδωρος Βρυζάκης ο οποίος έχει μια εξέχουσα θέση στην περιοδική έκθεση της εθνικής πινακοθήκης καθώς ένα μεγάλο μέρος της έκθεσης αποτελείται από δικές του δημιουργίες. Ο Θεόδωρος Βρυζάκης (1814-1878) γεννήθηκε το 1814, ήταν ορφανός από πατέρα και φιλοξενήθηκε τα πρώτα χρονιά της ζωής του στο ορφανοτροφείο το οποίο είχε ιδρύσει ο Ιωάννης Καποδίστριας στην Αίγινα. Ο Βρυζάκης φοίτησε στο ελληνικό παιδαγωγικό ινστιτούτο του Μονάχου και έπειτα στο πανελλήνιο σχολείο. Τέλος, θα σπουδάσει με υποτροφία η οποία του είχε δοθεί από το ελληνικό κράτος στην ακαδημία καλών τεχνών του Μονάχου. Κατά την διάρκεια του 1848 έως το 1851 είχε αφοσιωθεί στην ιστορική ζωγραφική και ταξίδεψε στη Ελλάδα και στους τόπους που έλαβαν χώρα τα γεγονότα της επανάστασης.

81

Ο Νίκολας Γύζης (1842-1901) είναι ένας ζωγράφος ο οποίος ανήκει στη σχολή του Μονάχου και θεωρείται ότι είναι ο πιο δοξασμένος ζωγράφος αυτής της σχολής. Το 1856

⁷⁹ Μ. Παπανικολάου, Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα. Ζωγραφική - Γλυπτική, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 2005. σ. 54-58

⁸⁰ Ο.π., σ. 62.

⁸¹ Ο.π., σ. 74.

εγκαταλείπει την Αθήνα και τελειώνοντας τις σπουδές του ταξιδεύει και εγγράφεται στη ακαδημία καλών τεχνών του μονάχου. Ο Γυζης είναι ένα καλλιτέχνης ο οποίος στο Μόναχο δίδαξε στους Έλληνες ζωγράφους τι θα πει χρώμα, σύνθεση, ηθογραφικό θέμα. Τα ηθογραφικά θέματα, η προσωπογραφία και τα συμβολικά έργα είναι το καλλιτεχνικό του ρεπερτόριο και εκείνο που τον καθιέρωσε στο ελληνικό και το γερμανικό κοινό. Κινήθηκε και προς το συμβολισμό. Έργα αντιρεαλιστικά, θέματα των οποίων εκτυλίσσονται σε μη πραγματικούς χώρους. Ο Γύζης πέθανε σε ηλικία 59 ετών, τιμημένος από όλους, Έλληνες και ξένους. Για τους νέους Έλληνες καλλιτέχνες ήταν ο δάσκαλος και ο εισηγητής θεμάτων που έθελγαν τη νεπ-αστική ελληνική κοινωνία⁸².

Ο Ανδρέας Κριεζής (1813- μετά το 1877) γεννήθηκε το 1813 και η κύρια απασχολία του ήταν οι προσωπογραφίες. Σε κάθε του έργο κυρίαρχο στοιχείο είναι η ανθρώπινη μορφή, έχει επιρροές από τη βενετσιάνικη ζωγραφική. Έχει μια διακοσμητική επεξεργασία των μοτίβων το οποίο υποδηλώνει πως έχει δεχτεί τους τύπους κουστουμιών από τη λαϊκή τέχνη. Από τις προτιμότερες προσπάθειες της τέχνης της μετεπαναστατικής περιόδου είναι αυτή του Φίλιππου και του Γεώργιου Μαργαρίτη.⁸³

Ο Γεώργιος Μαργαρίτης (1814-1884) ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Παρίσι και ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με τη ζωγραφική και τη λιθογραφία. Το 1836 επιστρέφοντας στην Αθήνα διορίζεται ως ο πρώτος καθηγητής ζωγραφικής στη σχολή των Ευέλπιδων. Παράλληλα, ίδρυσε ένα εργαστήριο ζωγραφικής στο οποίο και εγκατέστησε μηχανήματα για την παραγωγή λιθογραφικών έργων. Ο αδερφός του Φίλιππος Μαργαρίτης σπούδασε στη Ρώμη μετά από υποτροφία η οποία του δόθηκε από τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το 1842 διορίστηκε καθηγητής στο σχολείο των τεχνών όπου και δίδαξε μέχρι και το 1862. Παράλληλα εργάστηκε στο φωτογραφικό εργαστήριο το οποίο διατηρούσε με τον αδερφό του Γεώργιο. Η θεματολογία που ακολούθησε κατά κύριο λόγο είναι η προσωπογραφία, αλλά και σκηνές οι οποίες προέρχονται από την επανάσταση του 1821 αλλά δεν κρύβεται στην τεχνική τους η ιταλική μαθητεία. Με τον αδερφό του εργάστηκε για να την διακόσμηση των ανακτόρων του Όθωνα.⁸⁴

⁸²Ο.π σ.105

⁸³Ο.π σ.115-119

⁸⁴<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/margaritis-georgios.html>

Ο Διονύσιος Τσόκος (1820 -1862) σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Βενετίας με δάσκαλο τον Λουδοβίκο Λιπαρίνι ζωγράφος ιστορικών θεμάτων. Είχε μια Φιλελληνική στάση απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση. Ξεκίνησε από την Ζάκυνθο με προσωπογραφίες. Προσωπογραφίες τόσο γνωστών ανθρώπων της αθηναϊκής αστικής κοινωνίας, όσο και μεγάλων προσωπικοτήτων, καθηγητών του Πανεπιστημίου και αγωνιστών του '21. Είναι από τους πρώτους που ασχολήθηκε με ιστορικά θέματα σε τέτοια έκταση, που τον καθιστούν ένα από τους σημαντικότερους εκπροσώπους αυτού του είδους. Κάποια από τα έργα του «Η φυγή στην Πάργα», «Όρκος», «Η δολοφονία του Καποδίστρια», κ.ά. Ο Τσόκος ανέπτυξε ένα είδος ρομαντικού κλασικισμού, γνώριζε πολύ καλά τη βενετσιάνικη τέχνη, το γαλλικό κλασικισμό, αλλά και την παράδοση της λαϊκής τέχνης, και δεν δίσταζε να συνθέτει κάτω από ένα πλουραλιστικό εικαστικό πρότυπο.⁸⁵

Ο IvanAivasowsky (ΙβανΑιβαζόφσκυ) (1817-1900), γεννήθηκε στη Θεοδοσία της Κριμαίας και θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους ζωγράφους με θέμα την θάλασσα. Μαθήτευσε στη ακαδημία καλών τεχνών της αγίας Πετρούπολης. Στα έργα του εκτός από θάλασσες και ωκεανούς ασχολήθηκε και με την ιστορική ζωγραφική όπως με την ελληνική επανάσταση. LouisPhilippeCrepin(Λουί Φίλιπ Κρέπεν), γεννήθηκε το 1772 στο Παρίσι. Η κύρια ασχολία του ήταν η θαλασσογραφία καθώς και η τοπογραφία. Επιπλέον, κατά την διάρκεια του 1830 διορίστηκε στο γαλλικό ναυτικό ως επίσημος ζωγράφος.

Ο NicolasLouisFrancoisGosse(1787-1878) γεννήθηκε στο Παρίσι και τα κύρια ενδιαφέροντα του ήταν η ιστορική ζωγραφική. Σπούδασε στο EcoledeBeaux-Arts, και αναδείχτηκε ως ένας από τους πιο σπουδαίους εκπροσώπους του ακαδημαϊκού στυλ. Κάποια από τα πιο γνωστά έργα του είναι «Η Συνάντηση του Ναπολέοντα και του Αλεξάνδρου της Ρωσίας στην Ερφούρτη» και «Ο Λουί Φίλιππος απορρίπτει το στέμμα του Βελγίου που προσφέρεται στον γιο του».⁸⁶

Ο FrancescoPige(1822-1862) αυστριακός καλλιτέχνης ο οποίος μαθήτευσε στο Μόναχο και στην Ρώμη και έπειτα εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Η κύρια ασχολία του ήταν οι προσωπογραφίες, οι οποίες προέρχονται από εμφανείς νησιώτικες οικογένειες που έζησαν και έδρασαν κατά την επανάσταση του 1821. Ο FrancescoPige είχε ένα δικό του τρόπο απόδοσης των μορφών που απεικόνισε αλλά θα μπορούσαν να παρομοιαστεί με την

⁸⁵ <https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/tsokos-dionusios.html>

⁸⁶ <http://www.hellenicaworld.com/Art/Paintings/en/NicolasLouisFrancoisGosse.html>

τεχνοτροπία του Ανδρέα Κριεζή. Οι μορφές παρουσιάζονται σε αρχαιολογικούς χώρους, νησιά και διάφορες περιοχές της Ελλάδα, καθώς και οι μορφές παρουσιάζονται τυπικές.⁸⁷

Ο Ludovico Lipparini(1800-1856) είναι Πολωνός ζωγράφος ο οποίος γεννήθηκε το 1800 όπου και σπούδασε και ζωγραφική στη γενέτειρά του. Το 1831 εργάστηκε στη ακαδημία καλών τεχνών της Βενετίας και δίδαξε ζωγραφική. Η θεματολογία στη οποία κινήθηκε αφορούσε ιστορικά θέματα, καθώς και στις προσωπογραφίες. Ορμώμενος από το ρομαντική εποχή που επικρατούσε σε σύνδεση και με την ελληνική επανάσταση φιλοτέχνησε μια σειρά από πίνακες με θέμα γύρο από την επανάσταση του 21'.⁸⁸

⁸⁷<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/pitze-phrantsesko.html>

⁸⁸<https://www.eefshp.org/thanatos-toy-markoy-mpotsari-ludovico-lipparini-sto-moyseio-filellinismoy/>